

A NÉPEK SZÖVETSÉGÉNEK FELADATA

A *Napkelet*-nek írta: GIESSWEIN SÁNDOR

A világháboru alaposan megváltoztatta Európa, sőt az egész föld mappáját, a régi színek, melyekhez a mi szemünk hozzászoktak, most egészen más alakokat foglalnak be, — de különben az egész Európát veres színnel kellene befesteni, — nem a bolsevizmus veres színével, hanem a milliók kiontott vérével. Vajjon ez a jövőben is így maradjon? Vajjon minden változás a mappán — s utóvégre semmi sem maradandó a nap alatt — milliók életének feláldozásával, a háborúnak egyéb iszonyatosságaival legyen egybekötve?

E kérdésre minden kultürembernek a világháboru szomorú tapasztalatai után *nem-mel* kell felelnie. Az emberiség legfőbb feladatai közé tartozik manapság az, hogy gondoskodjék oly világin tézményekről, mely a népek és államok közti viszályokat és peres ügyeket békés úton bíróilag tudja elintézni. Az emberi kultúra mindig nagyobb területeket kapcsol egybe, előbb fizikailag, s aztán szellemileg. Régente a civilizáció alacsonyabb fokán minden néptörzs és minden város külön állam volt, s ha valami érdekellentét merült fel közöttük, hát fegyverrel, azaz erőszakkal intézték el a dolgot. Ha nem volt jogi intézmény, mely dönteni tudott volna az igazság mellett és hozzá még szankciót is adhatott volna döntésének, hát akkor a felek bírokra keltek, legyen igaza annak, aki erősebb vagy ravaszabb.

Fejletlen jogi viszonyok mindenütt mintegy provokálják a személyes igazságszolgáltatásnak ezt a módját. Így keletkezett pl. a vérbosszu, mely kezdetleges népeknél tényleg csaknem jogi intézmény. Nomád népeknél még most is kiküszöbölhetetlen és ott, ahol az igazságszolgáltatás hiányos, újból felüti fejét, így volt ez még nem régiben Sicíliában és Korzikán — s így van még ma is Albániában és az állami életen kívül áll beduin törzseknél. Hogy emellett az élet és vagyónbiztonság sokat szenved, hogy igazi kulturális élet nem fejlődhetik, azt könnyű belátni.

De az európai kultúrát erősen megvágó világháboru most megmutatta az eddigi kétkedőknek, hogy az államok közötti önbíráskodásnak azt a nemét, amelyet háborúnak neveznek, szintén be kell már szüntetni, de beszüntetni csak úgy lehet, ha az államok közötti igazságszolgáltatást intézményileg biztosítjuk. S ez az, amit a népek szövetsége létrehozni akar.

Egy angol államférfi a háboru folyamán ezt a fontos kijelentést tette: „Vagy a háboru szünteti meg a mi civilizációnkat, vagy pedig a mi civilizációnk vet véget a háborunak“. A népek szövetsége akarja ép azt a civilizatórius munkát elvégezni, hogy jogi intézményekkel elhárítsa a háborut felidézö okokat, ami ha nem sikerülne, csakugyan veszedelembé kerülne a mi egész kultúránk.

A természettudományok, a technika és kémia oly haladást tettek, hogy ma a földtekén fizikai távolság nincsen, oceanokat és hegláncokat ma már át is tudnak repülni, oly robbanó szereink vannak, hogy azokkal egész országokat pusztasággá lehet változtatni. Ezt a munkát tovább folytatni már nem lehet. He ezentül is a fegyveres erőre bizzuk az államok közötti peres ügyek elintézését, annak a veszedelemnek tesszük ki magunkat, hogy városaink, templomaink, múkincseink egyszerre csak romhalmazzá változnak.

A mi kulturális életünknek egy nagy hiányát kell nekünk pótolnunk. Ha ma van világkereskedelmünk, világ gazdaságunk és volt sajnos világháborunk, akkor nekünk szükségünk van egy az államok fölött álló világjogra és világigazságszolgáltatásra is.

Ennek a nemzetközi intézménynek kell örködnié az államok egymás közötti ügyeinek igazságos elintézése fölött és ennek kell biztosítékot nyújtania arra nézve is, hogy az egy állam kötelékében élő népek közül egyik a másikat el ne nyomja, fejlődésében meg ne akadályozza. Szóval a népek szövetsége az erőszak helyébe a jogot és szabadságot kívánja hozni, s ezért a legnemesebb feladat vár reá, de egyszer smind a jövő kultúra, fejlődés, boldogulás ettől várható. Mint nemzetközi intézmény egyúttal minden nemzetnek benne kell keresnie szabadságának és jogainak védelmét.

GISSWEIN SÁNDOR

Benjamin.
A Napkelet számára rajzolta
Benjamin Herman festőművész

ARA PACIS

— Romain Rolland —

De profundis clamans,
A gyűlölet szakadékból
Küldöm hozzád, mennyei Béke, e dalt.

A harci zaj ne nyelje el a hangom,
Ha meg is árad a véres óceán,
Mely Európa tépett testét sodorja,
Ha meg is dagad az örült szél, mely a lelkeket cibálja:
Ha magam maradok is, holtig hű maradok!
Szűzen e vérnász csúf gyalázatától,
Nem fogom elárulni sohasem az Embert.

Mindenki barátja, mindenkit szeretek,
Kik e percben éltek e világon,
S kik még ezt a percet is
Ellopjátok egymás életéből.
Szent dombtetőn szívem rögeből
Nőjjön az olajfa — dicsőség babérja
S tölgye fölébe sudáran a napba,
Hol tücskök tanyáznak.

Ó nagy Béke, királyi
Pálcáddal igazítod a rendet
Élet láza fölött,
Vizek mámora fölött,
Tenger ritmusában.

Te dóm, nyugalmas
Méltósággal állsz a gyilkos erők közt:
Súgárzó csipke-ablak,
Melyből a nap vére kibuggyan,
Szívárványos kéve, mit a művész
Harmóniába markolt.

Te nagy madár, az ég ivében kitértan,
Szárnyaid alatt
A mélységet cipeled —
De hogyha felszállsz,
Túl földi léten összefogod
A multat és jövőt.

Boldogság fivére, fájdalom fivére,
 Ennél, annál is öregebb fivér,
 Kézenfogod majd mindakettőt:
 Két nagy folyó közt te szűzvízű csatorna,
 Mely az égboltot visszaragadja
 A fehér jegenyék kettős sora közt.

Isteni hírnök,
 Ide és oda mégy,
 Parttól parthoz,
 Eggyé markolod őket,
 Egyiknek ezt súgod:
 „Ne sirj, majd visszatér az öröm!”
 Másiknak azt súgod:
 „Ne kérkedj, a boldogság mulandó!”

Mint a jó anya, tárt karokkal
 Öleled magadhoz
 Az ellenséges gyermekéket,
 Rájukragyogsz mosolyoddal,
 Ha bele is harapnak dús kebeledbe.

Forraszd össze a kezeket és sziveket,
 Melyek egymást keservén szétszakadnak;
 Törd igába a végtelen bikákat,
 Gőzölgő testük vad dühét,
 Mit harcaikra tékozolnak,
 Vezesd le termő televény ölébe,
 Hol barázdák mélyén a mag csirázik,

Te hű barát,
 Ha a visszatérő harcosokat fogadod:
 Győző, legyőzött egyforma szivednek.
 Küzdelmük bő nyeresége
 Nem holmi földcafát,
 Melynek a győző zsirjával kevert
 Rabszolgavér csak trágya lehetne —
 Nem, ők a sors szerszámai voltak,
 S a bérük az, hogy elviselték.

Béke, te mosolyogsz, két szemed csupa könny,
 Nyári szivárvány, napsütéses este,
 Arany-kezekkel
 Simogatod a nyirkos földeket,
 Becézgeted a földrehullt gyümölcsöt,
 Megnyitod a fákat,
 Miket a szél és jég halálra sebzett.

Adj irt nekünk, ringasd a kínokat!
 Mind elmulik, mind elmulik
 Velük!
 Csak te vagy maradandó.

Testvérek kötésre!
 Öntsétek csak össze
 Megtépett szívetek csatáit!
 Oh, öleljétek meg egymást,
 S táncoljatok ti ballagók!

Mi nem vagyunk az idő
 Szenvedélyes vad vadászai,
 De megfékezzük örökre!
 A Béke hosszú századok
 Szövetéből építi fészket.
 Mint a szöcske a fű közt —
 Zord zivatar jön, zápor ömöl és előnti
 A földeket és dalokat;
 Aztán alighogy elvonult a vihar,
 Megszólal úja a kis dacos dalos —
 Így én is, majd ha a zúgó keleten
 A rommá zúzott föld fölött,
 A négy lovas dübörgő vágatással
 Megint tova nyargal,
 Újra felkapom fejem,
 S folytatom a strófát, énekelni kezdek,
 Gyengén bár, de daccal.

FRANYÓ ZOLTÁN

A VÍZKÓRSÁGOS HALÁLA

Irta: SIPOS DOMOKOS

Egész délután hurcolták az orvosságszagu mentőkocsiban kórházról kórházra, eleinte nyögött és sóhajtott, később már csak a kocsi oldalát nézte és sajnálta a mellette kucorgó orvosnövendéket, hogy fiatalságából nehéz órákat kell adnia az ő szerencsétlen, szétmálló testének. A tél még ott bujkált a házak között, a ligeti bokrok még összezörögtek a szélben, a nagy város százezernyi nyomorúságosa behúzódott még a fedett vackokba s a kórházakban elfoglalt ágyait a kínlás és szenvedés minden ravaszságával védelmezte.

Csendesség, szürkés, ködös párázat lebegett a Hermina-út villái között, a fákon fekete rigók rágtak sárga-piros csőrükben a konyhák mellől felkapott sárgarépa darabokat, egyik egy bátortalan füttyöt előlegezett a távolból már erre suhanó tavasznak.

A kapu előtt kiemelték a hordágyat, két ember felkapta, lábuk alatt ropogott a kavics s a fagyal bokrok között óvakodó kis hófoltok összesustorogtak a lépések alatt.

Anna testvér a nyolcasba vitette a vízkórságost. Bement a segédorvoshoz, szölt neki, hogy jöjjen. A fiatal ember levetette kabátját, fehér vászonköpenyt kapott magára, Anna testvér elsímitotta hátán a ráncokat, az orvos végighúzta tenyerét az álla alatt, mosolyogtak és elindultak a beteghez. Az ágya előtt Dusan állott, a ligeti kikiáltó. Úgy nyult fel hosszú, vékony alakja, mint a sírdomb mellé szúrt harci kopja.

„Ne búsuljon öregem“ — biztatta a vízkórságost — s minden tudományát elprodukálta neki. Pitypalatytyolt, vartyogott és brekegett, visított, mint a kismalac, kukorékolt, ugatott, vékonyan és vinnyogva, mint kényes kis pincsi és vastagon, mélyen, komolyan, mint egy falusi kuvasz.

„Nekem már ugathat“ — sóhajtotta a beteg. Felültem ágyamban, egy lépés választott csak el dagadt lábaitól, puffadt hasától. Arca feldult és kintől barázdált volt. Reánéztem. Szemeiből két bő patakban omlottak a könnyek s fakó, szürkés-szöke bajuszának két szárában vesztek el. Mélységes, meleg szánalom ömlött el bennem ennek a hallgató, könnyes fájdalomnak láttán. Lázas fejembe belehasított valami általános, nagy gyötrellem, a nyomorúságnak, éhségnek, az egész világon szétfolyt kinnak vibrálása.

Az ember átnézett hozzám. Megtört szemei belekapcsolódtak szemembe, láthatatlan vezetéken szívéhez ért szánalmam, megmozdult valami benne és beszélni kezdett. Dusan leült az ágya szélére, cinikus jaszmosolya lefutott szájáról, hosszú kezeit bedugta a csikos kórházi köpeny alá és hallgatott. Az asztal mellett Becker, az agyalágyult nyomdász másolta csudaszép írásával a Bibliát. Egy-egy vers

dörömbölt híguló agyán, ilyenkor felállott, a szív Bajos villamoskalauzhoz ment és felolvasta neki. A villanylámpa fénye besurrant az ágyak közé, a vízkórságos feje a fehér párnán fénykörben feküdt. Figyeltem.

„Jó uram“ kezdte az ember. Hangja tompán szállott felém, mintha puhabelű bodzafaágakat ütögettek volna össze.

„Jó uram, nekem már fuccs! Reggelre bizonyosan megfogok krepálni. Jól is van így. Arra kérem, hogy ezt a nyolcvan forintot adja oda az asszonynak, ha reggel bejön. Bizonyosan el fog jönni. Végig szaladja, az összes kórházakat, míg megtudja, hogy itt vagyok és eljön. Eljön bizonyosan, mint a halál, csak hogy ez valamivel hamarabb fog érkezni. Vegye el jó uram ezt a pénzt, mert a hullámosók fogják elszedni, vagy a kedves testvérek és koporsót meg szemfedeleket vesznek rajta.“

Átnyújtotta hozzám zsiros borjúbőr tárcáját és kért, hogy olvassam meg a pénzt.

Bejött az orvos s utána Anna testvér. A vízkórságos ágyához léptek. Az orvos lehúzta róla a takarót. „Na miaz barátom“ kérdezte s hangjában a mesterség szólása alól kicsengett a szájalom. Az ember egy szót sem szólt. Mereven nézett a szemben levő falra, árnyékok suhantak el szeme előtt, nem is gondolt az orvossal, a kózházzal, valahol messze járt tőlük.

Puffadt lábai és hasa mint romhalmaz feküdtek a kemény lenlepedőn. Inge szét vált szőrös mellén, mely zihált, mint megrepedt, kovácsfujtató s vékony vércsík vont rajta pirosuló patakocskát.

A vér, mely máskor megborzasztott, most mint valami eleven-ség, mint az élet szimbóluma ülte meg ennek a rom embernek húsát.

Az orvos odanézett, félrehúzta a beteg ingét, felkapta a fejét: „De hiszen ez az ember megvan löve“ fordult Anna testvérhez

„Barátom, barátom! Mi történt magával? Valaki bántotta? Hát beszéljen ember!“

A vízkórságos sóhajtott: „Ne fáradjon doktor úr, én löttem magamba. Nem csinált nagy kárt. Rosz helyre ment a golyó.“

A doktor kifelé indult. Anna testvérnek utasításokat adott. „Ha megmarad az ember reggelig, Mezey professzor meg fogja operálni. A lövés nem veszélyes.“

Csöndesség borult a szobára. Eloltották a lámpát, Dusán megpillantotta az ablakot egy ujjnyílásnyíra, leült egy székre s a nyíláson át kifújta a cigaretta füstjét. Közben hozzám fordult és gyónt. A mult nyárnak minden stiklijét elmesélte. Az óra lopások, ligeti verekedések Dusán képzeletében hőstettekké izmosodtak s lát-tam, ahogy beszívja a liget levegőjét, már a jövő nyár kalandjaira gondol.

A hold a Hungária körút felett tolt fel képét az égre, bevilágított ablakunkon s különös, reszkető fényhasábokat vetett a falakra, a gyapju takarókra s a padló színes kockáira.

Becker, az agyalágyult nyomdász már egy órája imádkozott. Hallottam néha hosszas sóhajtasait, néha megpihent s ilyenkor olvadó agyának minden erejével Anna testvérré gondolt. Ot éven át min-

den télen lakója volt ennek a kórháznak s a Biblia másoláson kívül szétfolyó idegeinek egyetlen érzése élt még tudatosan: szerette Anna testvért.

A kórházi szoba szerencsétlen élete a levegőben muzsikált, torz zenéjéhez örületes árnyakat játszott a holdvilág. Agyamra reánehedezett valami nem e világból való sustorgás.

A vízkórságos megmozdult, reám meresztette szemeit és megszólalt.

„Megakarok halni. Elég volt! Érti, elég volt!“ Szavai úgy estek reám, mint nehéz kövek. Fáztam „Dusán, Dusán!“ kiáltottam át tompán a másik ágyba. Dusán felugrott, leült ágyam szélére. A betegre mutattam. „Vége“ suttogetta a kikiáltó.

A vízkórságos kiegyenesedett az ágyban, nyakát hátraszegezte és hörgött. „A szívére megy a víz“ magyarázta Dusán; megfogtam kezét s úgy ültünk ott ketten, mint sivatag tengeren két hajótörött egy szál deszkán. A hold s sugarai már az ablak párkányába ütköztek a vízkórságos felkapta fejét, a fény után nézett, szemei kitágultak mintha valamit keresnének. A hold eltűnt. Az ember felhörgött mintha búcsút trombitálna az életnek elhasznált, repedt trombitán, feje zuhant a párnára, lábai surolták az érdes lepedőt. Csend. Az eszem kapkod valami után, de nem éri el. Dusán az ajtóhoz megy. A folyosó végén ül a szolga és pipázik. A ligeti kikiáltó szól: „A vízkórságos meghalt!“

SZÉKELY ÉS MAGYAR

Irtta : PAÁL ÁRPÁD

A népkisebbségek egyik kérdéseként a trianoni béke megszerkesztése óta ottan forog a világ agyában a székely nép ügye is. Ez a nép államalkotó nemzet is volt a múltban, ámde ezt a nemzeti létét 1848-ban beleöntötte a magyar nemzeti állam összességébe s azóta a székely név csak ethnikai önértéként és jóleső emlékezősként szerepelt. A világháborúval beállott államváltozások azonban ezt a volt nemzetet új államegységbe foglalták. Egyttal a békeszerződés a székely nép nemzeti jelentőségét s aránylag nagy kiterjedésű tömörségét és egynyelvűségét bizonyos önkormányzati jogok beiktatásával meg is különböztette. A megkülönböztetés a Romániához csatolt magyarság némely vezető rétegét különösen érzékenyen érinti, mert olyasmít vél, hogy ezzel a megkülönböztetéssel a székelység és magyarság közötti egykori történelmi egység szétszakítását kívánják előidézni.

A világ agyában való megforgás után tehát most már a magyar népkisebbségi nemzet kebelén belül is gonddá vált a székely kérdés. A világ agyában pozitív gond volt, a magyarságnál viszont negatív irányu gondok csoportosulnak körülötte. Ezek a negatív gondok ugyanis nem alkotni kívánnak a világ megkülönböztetésén, hanem azt eltüntetni kívánnak. A magyar népkisebbségi nemzet mellett konkurrensként jelentkezik a székelységgel szemben az egyházak autonómia-szervezete is. Mindenik kisebbségi egyház a maga közönségét a maga társadalmi presztízse alá akarja vonni s így mindeniknek útjában áll az a nemzetközi jog, mely a székelységnek éppen egyházi és iskolai téren kötött ki önkormányzati szabadságot. A székelységgel való negatív gondot tehát ezek az egyházi törekvések is erősítik, vagy súlyosbitják és zavarják, sőt talán az egész magyar népkisebbségi aggodalom is jórészt ebből az egyházi forrásból táplálkozik.

A világ gondját közelebbi megjelenésüvé és közvetlenebbé tette Románia új államalkatának a megalapítási gondolatköre. Ennek a gondolatkörnek legpregnansabb kifejezője egyfelől a gyulafehérvári 1918. évi december 1-i néphatározat, mely minden nemzetnek saját nyelvén való és magaválasztotta fiaival való kormányzását, igazságszolgáltatását és közoktatását mondotta ki alapelvül. Ez a néphatározat az új állam törvényei közé is bekerült s lényegében alaptörvény jelentőségű. Azonban az új állam megalapítási gondolatkörének van még egy másik pregnans gyújtópontja is, mely Románia törzsökös kormányzópártja útján, a nemzeti liberálisok alkotmánytervezete révén már kifejezésre is jutott. Ez az alkotmánytervezet nem akar ismerni kisebbségi nemzeti szabadságokat, nem akar poliglott államot, hanem egységes nemzetállamban akarja feloldani az összes

nemzetkülönbségeket. A liberálisok pedig ma nincsenek ugyan kormányzó hatalomban, de ez az egységes nemzetállami gondolatkörük benne él a mai kormányzó politikában. Ők maguk pedig erős közgazdasági szervezettségükkel az új állam társadalmi viszonyait ma is eldöntően befolyásolják és a jövő uralom elfoglalására is éppen ezért erős kilátásaik vannak. Ilyenformán a kisebbségi nemzetek önkormányzati szabadságának a törvénybe iktatott alapelvek elmosás alatt van s a papiros-jogokkal szemben a tényleges hatalmi viszonyok a papiros-jogokat is eltörölni akarják. Ezek a hatalmi törekvések természetesen ahogyan más népkisebbségi nemzeti kérdést is eltüntetni akarnak, úgy nem akarják elismerni a székelység nemzetkülönbségi igényeit se. Még a székelység meglévő nemzetközi jogát is magánviszonyokká akarják lefokozni. Törekvésben tehát találkoznak a negatív gondú magyaroknak és egyes felekezeti kiválóságoknak a székelyellenes aggodalmaival és törekvéseivel.

Úgy az államkormányzaton elhatalmaskodni igyekvő imperiálizmus, mint másik oldalon a magyarság egyes tényezőinek a téves fel fogása közös úton jár, mikor a székely ethnikumot mintegy kiküszöbölni akarja. Az előbbi azért, hogy az államot csak egy uralkodó nemzet alkossa; az utóbbi azért, hogy a magyar népkisebbséget csak egy nemzet alkossa. Történelmi, faji és néprajzi alakulat destruálásáról van szó, mely folyamatban a székelység a szenvedő alany. Szomorúan érdekes jelenség, amire a népkisebbségi jogok kifejlődéséért érzék rá kell, hogy mutassanak. Rá kell, hogy mutassanak annak megláttatása végett, miként itt nemcsak a székelyek elmosásáról van szó, hanem a népkisebbségi jogalakulások egyenes meggátlásáról. Nem a székelyek tűnnek el a destruens törekvések sikere folytán, hanem a népkisebbségi nemzetek rendszere alól hull ki a kiindulás és megkezdés fokozata. A székely kérdés körüli hullámvázaknak, e hullámvázakban való öntudatos imperializmusnak és a vele groteszkül összefogó öntudatlan népkisebbségi kapkodásnak ime ilyen végzetes kilátású feltornyulásai fenyegetnek. Veszelmek és romlások következését érezzük nemcsak a népkisebbségi nemzetek általános szempontjából, de állami és emberiségi szempontból is. Így válik egy látszólag helyi kérdés magasabb összefüggések szintjéről nézve is igen fontossá.

Állami szempontból ugyanis úgy áll a helyzet, hogy a békeszerződésen és az új államalakulásokat megalapító néphatározatokon a mi államunk se teheti túl magát folytonos bonyadalmak és állami bizonytalanságok veszélye nélkül. A liberálisok és az imperiálizmus gondolatkörében élő más pártok erőltethetik ugyan az egységes nemzetállam gyakorlati megvalósítását, de ezzel csak annál érzékenyebbé teszik a nemzetkülönbségeket. Ez pedig a társadalmi helyzetet annyira zilálttá teszi, hogy emiatt az állam közgazdasági és politikai zavartalansága is lehetetlenné válik. A világ ilyen bizonytalan államalakulat iránt mind kevesebb respektussal fog lenni s végtére a népek békegondolatának a nemzetközi intézményei is mind alaposabb kifejlődéshez jutván, ezek a népszövetségi intézmények is rossz meg-

ítélésekkel és hátrányos elbánásokkal fognak ránehezedni az imperialista államokra.

Az állami szempontból fenyegető ilyen kínos helyzet másik vonatkozása kihat az egész emberiség érdekére. Az emberiség szellemi és gazdasági megszervezettségére, rendre és békére törekszik. A világháborun keresztül még inkább arra törekszik s az emberiség vágya mind fájóbban és mind lángolóbban igyekszik a kiegyenlítéseket titkát és vele a népek igazi nyugalalmát megtalálni. Ezt az emberiségi folyamatot minden természetellenesség, minden erőszakoltság, minden elhanyagoltságba lenyomott állapot zavarja, mintahogy az igazságot és őszinteséget is a maga természetes jóságában megakasztja a hazugság. Az emberiségben minden ember vágya számottevő fejlődési elem; annál számottevőbb tehát emberek csoportjának, közös hagyományokkal és vérszerintiségekkel összezdett rétegeinek az élniakarása. Ezeknek a népcsoportbeli, nemzetbeli élniakarásoknak az elföldelése, eltítkolása és elnyomása mind olyan gátló manőver, mely miatt a népek békéjéhez vezető kiegyenlítések titkát nem lehet megtalálni. Az emberiség szervezete tehát szenved és folyton lázas lesz az ilyen eltítkolt, elnyomott, visszafojtott élniakarások miatt.

Úgy az állami, mint az emberiségi szempontok eszerint azt diktálják, hogy ne legyen egyetlen népcsoport se, mely a maga élniakarását kifejezni és érvényesíteni ne tudja. Akármilyen kicsiny, vagy akármilyen nagy is bizonyos népcsoport, egyforma mély mindeniknek az életérdeke. Ha már most a székely ethnikumnak bizonyos különleges helyzete állott be az új államalakulásban s ha nyelvi, nemzeti és közgazdasági válságok fenyegetik, amért magát nem fejezheti ki és nem érvényesítheti szabadon: úgy az állami és az emberiségi érdek magasabb szempontjai egyenesen megkövetelik, hogy annak az ethnikumnak az érvényesülése mihamarabb megtörténjék.

Itt kapcsolódik aztán ez a székely érdek a magyar népkisebbség érdekével. Kapcsolódik más népkisebbségi nemzet érdekével is, de legközelebb mégis — mert szinte egy — a magyarság érdekével. Hiszen a székelység is ugyanazon fajta, testvéreredetű nép a magyarral, vele közös történelmi sorsot élt s a magyarság ethnikumában a székelység éppen úgy elvegyült, mint viszont a magyarság a székelyek között. Nyelvük ugyanegy, művelődésük ugyanegy, csak közgazdasági viszonyaikban vannak eltérő specifikumok és társadalmi életükben vannak különleges helyszerűségek. Ami az egynyelvű tömörségüket illeti, az is csak annyiban specifikum, hogy más magyarnyelvű vidékek az új államalakulásban nem olyan nagy kiterjedésűek, mint a székelyek ősi földje. Am ez az aránylag legnagyobb kiterjedés mindenesetre igen fontos és nagyjelentőségű specifikum egymagában véve is. Mert a közös magyar ethnikum legkiadósabb utánpótló területét jelenti, amit utánpótló képességében fönntartani az általános magyarságnak is elsőrangú érdeke.

Igy vagyunk tehát a székely és a magyar közérdekek kapcsolódásával. A székelység nyelvi, nemzeti és közgazdasági válságaival egyek, illetve közösek, vagy legalább is egyidejűek az egész magyar

népkisebbségi nemzet ugyanazon válságai. Amikor tehát a szükség jogán a székelység a maga népethnikumának érvényesülését követelheti, ugyanaz a taktikai helyzet adva van az egész magyarság részére is, az egész magyarság is tökéletesen ugyanazon szükségjog alapján követelheti a maga érvényesülését. Ezzel adva van az a természetszerűség is, hogy a székelység a magyarsággal együtt, sőt a magyar ethnikumba belefoglalt egységgel álljon ki a népkisebbségi helyzetek rendszerének és nyugalmanak s alkotmányos megalapozottságának a kikövetelésére.

Azonban ahogyan megvan ez a kapcsolódás, úgy megvan a kapcsolódáson túl bizonyos megkülönböztetésnek, külön hangsúlyozásnak a szüksége is. Nem elválasztásról van szó, hanem a székelység jogi és topografiai helyzetének megfelelő arányu kifejezéséről. És még egyébről is; arról, hogy a székelység külön nemzeti ereje az együttes népkisebbségi mozgalmak erejéből el ne vesszen, abban az együttesben el ne hanyagolódjék és akár tévedésből, akár szántszándékból ki ne küszöbölődjék. Dicső, küzdelmes és becsületes múlt különben sem veszhet el efféle emberi gyarlóságok miatt. Az erős és nyomasztó sorsfordulatok, a történelem bevégződési és új útra térési valósággal feltámasztják az emlékezést és a népek multjának egész öntudatát. A székelység multja is így támad föl a mostani sorsfordulatban, s ez nemcsak neki ad a régiekből gyökerező új izmos lelket, hanem az egész közös magyar ethnikumot is ezzel az új izmos lélekkel gazdagítja. Vajjon talán nem fér reánk ez a lélektelés? Bizony, bizony nemcsak nekünk, de államunk minden népének, minden környező szomszédságunknak, a helyéből kimozdítottan vonagló egész Középeurópának, sőt talán az egész további világnak szüksége van arra, hogy minden nép, minden faj, minden mult jövődőkötő igyekvése magát megtalálja. Ne az az elvakultság legyen úr az emberiség fölött, mely ezeket a fejlődési előzményeket számbavenni nem akarja, hanem legyen úr a mindenre figyelő bölcseség. És legyen úr ez objektivitás mellett a népeknek az a szubjektivitása is, mely rabszolgás meghunyászkodás, vagy buta álszerénység hazugságaival nem gátolja meg a maga fejlődését, hanem multját érző öntudattal és multját tudó önérzettel igazodik el az új sorsfordulatokban. Ilyen lélektelésre van szükség.

Tehát elsősorban a magyarság jól átérzett szempontjából, de aztán általában minden népkisebbség szempontjából, sőt a középeurópai népmozaikok összeegyeztetésének szempontjából is végzetes tévedésnek tartom, ha a székelység történelmi öntudatának és önérzetének a föltámadását éppen népkisebbségi oldalon akarják vissza-riasztani. Annál végzetesebb a tévedés, ha magyarok, sőt székelyek akarják megtagadni a székelység külön közjogi életét, annak nemzeti mivoltát és így e nemzeti jog alapjából táplálódó életigényeit. Minden ilyen elföldelés és visszafojtás a haladást és a fejlődést gátolja. Erkölcsi erőket vesz el a küzdőkészségből, holott az államalakulásokat megfertőző imperializmusokkal szemben minden ruganyosságunkra, minden közvetlenebb nemzetvágyra szükségünk van. A fejlődések

útja nem az elföldelés és a visszafojtás, hanem minden nemzetvágy-nak lehető legteljesebb jósággá való kialakítása. Így tehát a székelység nemzetvágyait is nemhogy eltagadnunk kellene, de sőt lendületet és szárnya'ásokat kell adnunk ezeknek a vágyaknak.

Jeleztük már, hogy a székelység külön államalkotó nemzetként szerepelt, míg a magyarság államalkotó közösségébe a maga nemzetegyeniségét bele nem öntötte. Tudományosan megállapított történelmi valóság az is, hogy a székelység testvérederetű népe a magyarnak és a maga külön nemzeti mivoltát külön közjogok útján úgy Erdély állami önállósága idején, mint az ezt megelőző magyar állami közösség idején maga a magyarság mindig elismerte. Az 1848 után kiformalódott egységes magyar nemzeti államba a székelység ugyan önként adta oda a maga külön nemzeti egyeniségét, de ez az odaadása csak a testvérenemzet államának szólt. A világháború utáni békekötés ebből az államból a székelységet kicsatolta és olyan államba osztotta, hol a néptöbbség nem a testvérenemzeté. A székellyel testvér magyar nemzet ebben az új államban csak népkisebbségi nemzet, melynek az új államalkotásban való közjogi, társadalmi és alkotmányos részeseése nincs tisztázva. Mindezekből következik, hogy a székelységnek történelmi múltban megvolt nemzeti állapota az új államalakulásban ismét föléledett, s hogy ez a a nép az új államalakulással szemben ismét külön nemzetté emelkedett. Viszont az államalakulásban benne levő magyar népkisebbségi nemzettel szemben az a helyzete, hogy ezzel való múltbeli állami egysége megszűnt ugyan, de az akkor támadt nemzeti közössége az államváltozás idejére is átszarmazott.

A székelység helyzete tehát az új államalakulásban kettős. Egyrészt magával az államalakulással szemben külön nemzet; másrészt azonban a népkisebbséggé vált magyarsággal szemben a maga nemzeti élete közös. A magyarság oldaláról ez e kettős helyzet akként alakul, hogy az egész közös magyarságnak az államalakulással szemben nemcsak magyar jogcímen, hanem székely jogcímen is van nemzeti igénye. Népkisebbségként való föllépése tehát nemcsak egy, hanem két nemzet jogán történik, s ez a két nemzeti jog mind az ő közös java, mind az ő népkisebbségi megalapozottságának az együttes ereje.

Nyilvánvaló, hogy ebből az együttes erőből a legkisebb izomszalát se szabad kiközömbösíteni, s így annál kevésbbé szabad egy egész nemzetegyeniséggel szemben ilyen kiközömbösítő tévedésre adnunk magunkat. Meg kell értenünk, hogy a népkisebbségi helyzet-alakulásnak nem elválasztó és nem ellentétes feltünése a székelységnek már meglevő nemzetközi joga, vagy a székelység egyéb jog-szerzési törekvése, hanem inkább olyan küzdő folyamat, amely a népkisebbségi helyzetek tökéletes megoldását régi nemzetmultak új feltámadásával és megújult néperzésekkel is elősegíti. A történelem-alakító erkölcsi erők sodrában olyan kombattáns elem a székelység újraéledt nemzetállapota, mely a maga érvényesülésével az egész népkisebbségi helyzet rendezésére is példaadóan és lendítően tud hatni;

míg viszont, ha ezt az érvényesülést maga a leginkább érdekelt magyarság akarná elgátolni, úgy csak önemésztéssé torlasztja össze a székelység nemzetvágyát és nemzeterejét. Amit a közös magyarság a székely nemzet jogcímén elérhet, az úgy is közös java lesz a nyelvi, nemzeti és kulturái közösségnek; viszont amit ennek a külön nemzeti jogcímnek a rejtegetésével, visszariasztásával és megtorpan-tásával elérhet, azzal csak egy régi és szép multu nép önértetét és öntudatát roskasztja össze. Vajjon szükségünk van-e ilyen lélekkiseb-bítésre? Bizonyára nincs. Nincs szükségünk tehát arra se, hogy a székelyt a székely szó szégyenlésére és megtagadására tanítsuk.

Sőt éppen ellenkezően, a közös magyarságnak a székely névben összsűrűsödött történelmi és nemzeti erőt legteljesebb kibontakozásra kell segítenie. Nemzeti munkára és nemzeti összetartásra kell ösztö-nöznie. A befelé közös és kifelé kettős alakuláshoz magyarságot ez a közös és mégis kettős alkata megfelelő céltudatosságra kötelezi. Ezzel a céltudatossággal még a székely részek lokálpatriotizmusát is me-legen föl kell karolnia, hogy a székely vidékek központjai e fölkarolások útján kicsinyes helyzeteikből kivergődjenek. Ami jog és jog-lehetőség mutatkozik a székely vidékek javára, ami nemzeti és magyar intézmény odagyújtható, annak az odavitelét a közös magyarságnak jószívvvel és féltékenységgel nélkül elő kell mozdítania. Mert ezzel nemcsak a székely ethnikumot segíti, hanem a maga ethnikumának is szaporítja az anyagi és szellemi művelődési központjait. Vagyis mintegy visszahat a két nemzeti lét közös szellemének, egytörzsi lelkének az ápolására. Ezzel pedig a maga egész teljessége iránt való köte-lességét teljesíti.

Tehát a székely nemzeti létnek, s az abból folyó szabadság-igényeknek a fölkarolása nemcsak állami és emberiségi föladat, ha-nem a közös magyarságnak is saját kettős lényéből folyó életköte-lessége. Eszerint nem ellentétes a közös magyarság létigényeivel, hanem éppen e közösség kettős alkotánának a természetes folyománya az is, ha a székelység az államalkatban külön a saját önmemzeti jogán juthat bizonyos közszabadságokhoz. A reálpolitikai szempontok is arra köteleznek, hogy ezeket a külön lehetőségeket vissza ne tart-suk, sőt azok kifejlődését elősegítsük. Ez az útja annak hogy rendre-rendre minden népkisebbségi terület és minden kisebbségégi viszony megoldódjék. A Székelyföld különben maga magyar ethnikumának legnagyobb kiterjedése és ennek az ethnikumnak a tisztább egynyel-vűsége folytán is megfelelő korábbi és nagyobb kiterjedésű népkisebbségi jogokban kell, hogy részesüljön. Ez világosan érthető, ha arra gondolunk, hogy az egész magyarság Románia állami népességének egynyolcadrésze, s hogy a Székelyföldön viszont a magyar népelem szinte száz-százalék. Nem volna tehát a népjogok szempontjából igazság, ha a székely vidékek csak abban az arányban élhetnének nemzeti nyelvükkel és egyéb önkormányzati jogaikkal, amilyen arányu az egész magyarság száma az egész Romániában. Topográfiai ará-nyok kellenek itten; minden vidéknek a maga népegyültségi ará-nya kell, hogy irányadó legyen. Úgy hiszem, hogy a közös magyar

érdeknek is csak ez lehet az álláspontja és követelése. Nos, a székely nemzeti és helyi igényeknek is az a lényege, hogy ez a helyzetszerű arányosság az ő közdolgaikban érvényesülhessen. Ez és semmi egyéb.

Ismét mondom, hogy magunkba tekintve, meg kell értenünk magunkat. Népkeisebbségi helyzetünk szövevényes és különös lehet, de nekünk a kötelességünk elsősorban, hogy ezt a szövevényességet és különösséget tisztán lássuk. Nekünk a kötelességünk, hogy amit a mi kettős nemzeti egyéniségünk számára a világ adott és az állam törvényei kínálni kezdettek, azt félre ne lökjük és tulzott aggodalmakkal se ne mondjunk róla. A székelységet pedig népként is, történelmi értéként is, új nemzeti föltámadásként is becsüljük meg és legyünk büszkéek rá, mert minden ezzel ellenkező cselekvésünk csak magunknak ártó tévedés. Ezt az ártó tévedést ha magyar cselekszi: testvért öl vele. Ha székely cselekszi: *renegát a saját nemzetével szemben*. Mindakettő egyúttal a saját közös törzsét forgácsolja és csonkítja. Tehát nem a székely öntudat és önérzet becsületes átélése és kifejezése az, ami a közös magyarságot elválasztja. Hanem elválasztja az, ha ezt az öntudatot és önérzetet a közös magyarság lelki gazdagságából kiküszöbölni akarják. Az ilyen öncsonkító tulbuzgóság ellen föltámadnak a becsületes életöszönök. Föltámad egy nép régi szép multja, hogy keserűen küzdjön a jelennel. Elfognak magunkat tépő vivodások. Ezek okozzák aztán azt a megosztást, mely közöseg szívünket és egyszívűnkkel hajtható két karunkat egymás ellen mozgatja. Kerüljük el ezt a szomorú sorsot. Tőlünk függ; csak attól a szikrányí világosságunktól, hogy sajátmagunkat megértsük.

A MODERN ROMÁN LIRA

(Egy készülő költői antológiából)

ŐSZ

(D. N. Teodorescu)

Az Ősszel egyedül ülök a kertben,
 fent a földrehajló szürke ég alatt
 útragyülekező daruhad halad
 s utána kis felhő-kordina lebben.

Az Ősz térdepel csöndben imádkozva
 és felemelkedik — istenem, de fáj
 ez az ájuló sárga őszi táj
 s az Álmodók szárnyát száraz ág bogozza.

A bús Ősz kinyújtja fekete kezét
 — nagy marék árnyék — foltot vetve szét
 a bambán didergő sárga napsütésbe,

csöndben imádkozva térdrehull megint,
 majd felemelkedik s rajtam át lekésve
 sóváran a szálló darvakra tekint.

ÚJ NYÁR

Piros-pozsgás paraszt legény megy nagy kalász-
 mint a piros pipacs [erdőbe veszve,
 s mint futó pitypalattyok.

Hátulról látom:

izmos karjairól érzem,
 hogy csak olyan nőket szeretett, kiket kalászos mezők
 Övig lucskosan [termettek.

kalappal halászott súlyommal
 hazatartnak a marosi halászhók
 s a futó szél útján pelyhedző
 libavirág-bóbiták szállnak.

Én ujjam közt a kalászt morzsolva

barna apró magokat hányok szét — a kis földi kutyának.
 Én ujjaim közt a kalászt morzsolva
 mindhiába szórom már magom a világba:
 elszáritja a Nap.
 Szomorán felkelek.

AZ IDŐ

(Demostene Botez)

Minden, de mindennek el kell veszni máma,
 a lusta óraingák a házakban futni kezdtek.
 Az idő szíve is idegesebben lüktet
 az örökkévalóság szélén
 mint az agóniában az Ember szíve.

S fent az ég is térdreoskad, hogy imádkozzon.

Pulzusa gyorsulva vonaglik,
 mindent át akar élni e nagy percben,
 mindent, / Central University Library Cluj
 mindent,
 mindent, amit élt mióta megvan,
 mert minden elvész ez ünnepi percben,
 ködbevész minden.

Az egész föld pozdorjává porlódik
 ebben a percben.

Nézd csak!

Épen mostan

zúzódik minden, mint a kis giliszta
 és csak egy kis füstköd marad a lélek.

A lusta óraingák a házakban futni kezdtek
 és nem értem, hová is késig eddig
 a nagy összeomlás,
 melynek jönni kell már végre,
 most, amikor az ég is megtörtén imához omlik.

Minden fáradt a hosszú üldözéstől
 s el kell hogy vesszen e bús mába minden.
 Mostan.

Egy perc,
kettő,
három...

Egy messiörvénylő nagy forgószélben
árva kis füstköd maradt a lélek
s törten lebeg a pusztulás csendjében.

Az ingák pókháló-szálakba botolnak
s a sok veszélyben él tovább a vén föld.

ÖKÜT

(Vladimír Streinu)

Öreg időkben hagyták el a kútát,
fedetlen, mintha átkozódna
mint egy boszorkány büdös, csorba szája...
Hosszút csobbanva időtlen időkön
hull fenekére a kötörmelék a
békalencsés vízbe.

Agyag-ajkán hervadt óriási
bűrök-bokrok nőnek
s lombja alatt a lehullt esztendőknek
szennyesszín habok bugyborékolnak.
A fenék éjfelete, mintha egy
nagy pokol volna,
melyben békák s kígyók rejtőznek
hulló csillagokat nyeldesve.

Az ördögös éjben
mikor a mészarcu hold felkél
s poklában fürdők, mint egy örült bakter,
senki sem tudja, e varázsos éjben
ott a fenéken
barna nóta sír a kristály-palotában.

SIVÁR ÉJSZAKA

(Demostene Botez)

A földet már csak magam élem.
Csak egy csengőt hagytak az égen,
mely elfelejtett verni régen
s lóg a felhőkön szélkötélen.

Mint ezelőtt, nincs már idő sem,
mögöttem messziről a kába
denevérszárnyu éjszakába
nem tudom ki hív ismerősen.

Minden lépésem visszadobban,
mint utánamhajtott göröngyök,
néma visszhangokban ödögök
s senki sem járhat a nyomomban.

Elöttem a Csend bandukolva
vág e nagy kipusztult pokolnak
és kis nyüzsgő hangyák botolnak
belé, a megört hangyabolyba.

Magáramaradt ember-szörnyet
új barna felkők sátoroznak
s fájásai alatt e lazsnak
föld, mint az ökör, térdregörnyed.

MIT LÁTOTT RANOFRU NINCSTOVÁBB-ORSZÁGBAN

Mese, mindenkinek

Írta: KACZÉR ILLÉS

Ha száz ujjad volna, se tudnád kiszámítani, hány éve történt. Mert régen, nagyon régen. Élt Egyiptomban egy mindenható fáraó, annak egy kicsi leánya, sápadt, mint az elefántcsont. Senkise tudja már, hogy hívták a mindenható fáraót. A kisleányát Ranofrunak hívták. Ranofru hercegnőre rabasszonyok és doktorok vigyáztak s a nagytudományu főcsillagász azt jósolta róla, hogy sokáig, nagyon sokáig fog élni.

Ezer játékszere volt Ranofrunak, de a kis hercegkisasszony a bársonyszemü viola-ibisszel játszott a legszívesebben. A viola-ibisz szent madár volt, közönséges halandó gyermeke nem igen játszhatott vele, de a papok azt mondták, hogy a fáraó kisleánya is szent: ők tehát egymáshoz illettek.

Egyszer a távoli napkeletről egy fejedelem aranykanárit hozott az erős fáraónak. Az aranykanárinak smaragdból volt a szeme, gyémántból a csőre és úgy trillázott, hogy a szájak elnyíltak vagy csókra-csücsörödtek a gyönyörűségtől. Még a szigorú fáraó is el-elmosolyodott. Csakhogy a szigorú fáraó nem ért ám rá mosolyogni. Neki parancsolnia kellett szünet-szüntelen. Szólt a főkincstartónak: „Vidd a kincseskamrába!” A főkincstartó vette és vitte. De a kis Ranofru elkezdett sírni és addig sírt, amíg neki nem adták a ritka jószágot.

Ettől fogva rá se nézett a viola-ibiszre, folyton az aranykanári-val játszadozott. A viola-ibisz csak dörgölődött hozzá, csak tárogatta a szárnyát, rikoitozott neki, de „menj csunya ibisz“, kiáltotta Ranofru, „most már az aranykanárit szeretem“.

A viola-ibiszt ez nagyon elszomorította, mert Ranofru kisasszonykát úgy szerette, mint az életét. Emberköny harmatlott mély bársonyszemében, ha látta, hogy a kislány este megcsókolja az aranykanárit és a vánkosa alá teszi.

Egy éjjel a viola-ibisz benyúlt hosszú csőrével a vánkos alá, kilopta az aranykanárit és lenyelte. Reggel Ranofru keresi a kis-madarat, nincs sehol. Sírvafakad, jön a földada meg a rabasszonyok, elállnak minden ajtót, megmotoznak háromszáz szolgát, négyszázat megbotoznak, az aranykanári nem kerül elő.

Ranofru olyan szomorú lett, mint amilyen a viola-ibisz volt, amikor kezdett hűtlen lenni hozzá. Odament a violatolluhoz, elpanaszolta neki bánatát.

„Látod szép ibiszem, elrepült az aranykanári“.

Az ibisz boldogan emelte rá karcsu fejét. Játszott vele, mulattatta, igyekezett elfeledtetni a kedvenc csicsergőt. Ranofru felnevetett rá néha-néha. De estefele az ibisz köhögni kezdett, ejtegette álmosan

a fejét, nagyokat bukdosott s hiába jöttek a szent papok, hiába szolgáltatták vele a szent almákat, alig telt bele egy óra, elterült a színes szőnyegen és egyetlen tollát se moccantotta többet.

„Na ez meghalt!” mondták a rabasszonyok.

„Ra-isten tenyerébe röppent”, mondták a tudós doktorok.

A földada, aki mindenkinél többet tudott, ezt mondta:

„Elment Nincstovább-országba”.

A kis Ranofru, aki már-már megvigasztalódott, újabb nagy szomorúságba esett. S a szomorúságból halálos betegségbe. Hetekig feküdt ébenfa-ágyában s kis testét sorvasztotta láz. Hasztalan volt a rabasszonyok éneke és hárfajátéka, hasztalan az orvosok írja-pora és orvosságos bora, hasztalan imádkoztak Ra-isten papjai és papnői és hasztalan sirt-ritt az édesanyja, Tú királynéasszony, Ranofru hercegnő egy nagyon szomorú hajnalon elálmosodott, befordult a falnak és elaludt. Arcáról a piros lázvirág lehervadt s most már hiába költögettek, nem ébredt fel többé.

A főcsillagász belenézett a csillagokba és azt olvasta ki onnan, hogy Ranofru kisasszony még nagyon sokáig fog élni. A hatalmas fáráo nagy-nagy haragjában elcsapatta a főcsillagászt és hívatta a balzsamozókat, mert Ranofru nem akart felébredni és mindenki azt hitte, hogy meghalt. A balzsamozók is úgy látták, hogy meghalt.

Hét nap, hét éjjel kenték a balzsamozók Ranofru kisasszonyt. Testszinü kenőcsökkel és drága balzsamokkal kegyezték, halovány arcocskáját rózsafestékekkel pirosra, körmöcskéit aranytussal aranyosra. Aztán ujjára húzták a szent skarabeusz-gyűrűt, begöngyölték testét a vásznakba és szalagokba és megmutatták apjának-anyjának, síró családjának. A sírás elcsitult, mert Ranofru most olyan volt, mintha élne. Csak néma ajaka és lehunyt szeme tartotta ébren a síró bánatot: nem, a kis hercegkisasszony nem él. Osszehívták az ország nagyjait és a népet s nagy gyászpompával temették el a nagy piramis hét-százhetvenhetedik kamrájába.

Amikor a gyászolók hazamentek s a nagy piramis hétszázhetvenhet kamráját bezárták s a külső titkos ajtót is eltüntették, nagy csend lett a piramisban. Ranofru kisasszony, aki ime mégse halt meg, csak elaludt, nyögött egyet és felemelkedett fekvőhelyén. Egy kicsi mécs lógott le a tetőről, már ezeregy esztendeje égett, ennek a fényénél Ranofru meglátta, hogy egy vörös kamrácskában van egyesegyedül. A falak telistele téglavörös emberalakok, állatok és madarak képmásával, ezért vörös a szobácska. De nem félt, nem is érezte magát egyedül. Látta, hogy nincs ott se a mamája, se a dadája, se a szigorú doktorok, akik beléparancsolják a fanyar orvosságokat, ettől nagyon megvidámodott. Meglazította magán a szalagok és vásznak göngyölését, ivott egy korty bort az élet korsójából, amit a jobbkeze mellé tettek, felkelt és körülnézett, hogy lehet a kamrácskából kijutni.

A sok vörös alak között volt a falon egy viola-ibisz, szakasztott olyan, amilyen az ő madara volt. Ahogy nézi-nézi, minthacsak megakarna szólalni. Állt előtte és várta jóskáig, hogy csakugyan meg-

szólal; de a festett madár hallgatott. Hosszu csőre felfelé emelkedett és csukva maradt. Csak nagy szeme volt beszédes.

Ranofru kisasszony megsimogatta a viola-ibiszt és nevetgélt, mintha igazán az ő régi viola-ibisze volna. Puhának érezte a tollát, melegnek a testét, érdesnek a lábát és jaj mélységesnek a szemét: bele lehet turkálni ujjal. Beledugja a középsőujját tövig, érzi, hogy csikordul valami. Talán a viola-ibisz rikácsolt. De nem az volt, hanem a titkos ajtók egyike, amely megnyílt.

És feltárult a piramis leglelke, a folyosó-rengeteg.

Ranofru kezébe vette a korszót, amelyben az élet bora volt és elindult a hosszú-hosszu görbe-folyosón, amely nem is egyetlen folyosó volt, de temérdek folyosónak egymásba kanyargó bolondos útvesztője. Sokáig bolyongott itt, talán egy évig vagy mégtovább. Az élet korszója világított neki. Végre kijutott a szabadba. Nagyon nagyon megörült, mert meglátta Ra-isten kék égét, érezte a meleget és a világosságot s a feje fölött megpillantotta az ő eltűnt aranykanáriját. Vidáman trillázott és repkedett előtte. Mert most már nemcsak danolászni tudott, de repülni is.

Ranofru ment-ment, amerre az aranykanári, nem is érezte, milyen forró a homok a lába alatt, ment, ment, amíg hűvös este lett. Akkor az aranykanári felrepült a magasba, csillagnak az égre és kísérte a hercegkisasszonyt vándorútján.

Se éhes nem volt, se fáradt, noha semmit nem evett s egy pillanatra meg nem állt. Csak néha-néha száradt ki a torka, mert sivatagon zarándokolt keresztül. Ilyenkor a szájához emelte a korszót, ivott egy kortyocskát, nemis egy kortyocskát, egy cseppcsekét és megint bírta étlen-szomjan, fáradtság nélkül. A csillagkanári mindig a feje felett és csudaédes hangon énekel.

Egyszer hosszú-hosszu út után veszi ám észre Ranofru, hogy az aranykanári el-elmarad. Éjjel felhők nyelik el és csak nagyritkán mutatkozik. A trillája is elhalt. Azután egészen eltűnt az aranykisérő. Lassan-lassan a nappalok meg az éjjelek is elmaradoztak Ranofru háta mögött, nem volt se világosság, se sötétség. De Ranofru maga elé tartotta az élet korszóját és látott.

Igy jutott el a világ végére, Nincstovább-országba.

Nem mert tovább menni, mert a földnek már látszott a széle és az ég ott rojtosanlógott lefele, mint egy hamuszínű függöny.

Körülnéz és látja, hogy egy óriási vaskorona lebeg ég széle és föld vége között. Rettenetes korona volt, csupa szeg és lánc s noha senkisémet tartotta, olyan biztosan hevert a levegőben, mint valami fejen vagy asztalon. De Ranofru hiába erőltette a szemét, nem látott alatta mást, mint az üres semmit.

Ahogy így áll és nézdelőzik, két furcsa alak jön feléje. Az egyiknek nagyon szigorú, ráncos arca van, a másiké szelid és síma, mint a tó. A szigoruképűnek hosszú karja van, egészen a földig lóg, a keze karvalyláb s görbe karmok az újjai. A másiknak dézsa van az övére kötve, a dézsában festék és ecset: egészen olyan ő, mint azok a festők, akik a fáráo, palotájában a falakat színes alakokkal népesítik be.

Pillanatba se telik s a két alak hozzáér. A szigorú kinyújtja karvalykarmait, az élet korsójához kap és parancsoló hangon így szól.

„Add ide, muszáj! Add ide, muszáj! Add ide, muszáj!”

A másik meg bemártja ecsetjét a dézsába, amelyben valami fehér üvegfesték volt és rátartja.

„Na testvér, gyere, had senkisitlek meg“.

Ranofru nem ijedt meg. Sem a karvalykarmu szigorúsága, sem az ecsétes furcsa beszéde nem hangzott idegenül. Ép oda akarta adni a korsót, amikor ismerős rikácsolás szólal meg a háta mögött vagy a feje fölött vagy tán épen a föld alól.

„Tartsd a korsót Ranofru! Tartsd a korsót Ranofru hercegnő!”

Magához szorítja a korsót, erre a karvalykarmu visszahúzódik tőle. Az ecsetes is hátrál, de már épen meglengette az ecsetet s egy csepp az üvegfestékből a balszemébe fröccsen. Ettől mintha hirtelen világosodna előtte, látja, hogy a viola-ibisz, az ő rég meghalt madara áll előtte s eszébe jut, hogy a rikácsoló hang az ő hangja volt.

Egészen csodálatos: ha behunyja a balszemét, eltűnik a viola-ibisz s csak a két alakot látja, amint egyre hátrálnak tőle, de ha a jobbszemét hunyja be, nem látja a hátrálókat, csak a viola-ibisz.

„Te vagy az, szép ibiszem?”

„Én vagyok, aranyos Ranofru“.

„Te kiáltottál az imént?”

„Én“.

„Miért kiáltottál?”

„Hogy megóvjalak Muszajtól és Senkitől“.

„Muszajtól és Senkitől?”

„Igen“, mondta a viola-ibisz és elmagyarázta Ranofrunak, hogy a karvalykarmu az Muszáj, Nincs király első minisztere, az ecsetes pedig Senki miniszter, aki minden teremtett halandót, aki Nincstovábbá érkezik, átmeszel és senkisít.“

„Ha ittmaradsz egy-két napig, jó Ranofru, a tulajdon két szemmeddel meglátod, hogy dolgoznak Nincs-király miniszterei.“

Bizony, helyesen mondta ezt a viola-ibisz, mert Ranofrunak ugyancsak nyitva kellett tartania mindakét szemét, hogy mindent lásson.

Először is Nincs-királyt látta meg. Ő tartotta fején a vaskoronát, amely tehát nem lebegett a levegőben. Egészen meggörnyedt a roppant súly alatt s nem lehetett tudni, háttal ül-e vagy arccal, mert nem állt, de ült a föld végén, mint valami trónuson. Se Ranofru, aki a félszemével nézte, se a viola-ibisz, aki két szemmel, nem látta soha az arcát. Talán nem is volt arca, se szeme, se füle, se orra, se szája. És keze se volt, lába se, hacsak nem azért ült a föld végén, hogy onnan kezét-lábát az ürességbe lógassa. Hatalmas óriás volt ez a Nincs-király, inkább szomorú mint rémületes s ha megszólalt, a hangja lágy volt, mint az olaj és édes, mint a must.

Muszáj és Senki állt előtte és hajlongott. Bepanaszolták Ranofrut, hogy nem adja az élet korsóját és nem hagyja magát senkisíteni.

„Sose mérgeledjetelek“, szólt Nincs-király. „Majd ideadja és hagyja magát.“

„De felség“, mondta Senki mester, „a félszemét senkisíttettem s most elviszi országunk titkait“.

Nincs-király legörnyesztette vaskoronás fejét. Gondolkozott. Azután így szólt.

„Nem mehet ki. Hiszen tudjátok, hogy szól régi rendeletem: innen ki senkise mehet, ha egyszer bejött“.

A két miniszter meghajolt és elsietett. Ranofru a jobbszemével látta, hogy azon az úton szaladnak, amerre ő jött. Elnyelte őket a pusztaság.

„Most ittmaradsz velem“, mondta a viola-ibisz, aki szintén hallotta, mit mond Nincs-király. A szava vidám volt, de bársonyszeme mélységesen szomorú.

Játszanak, játszogatnak, egyszerre mintha árnyék szaladna Ranofru homlokára.

„Mit bánkódsz?“ kérdi a viola-ibisz.

„Nem bánkódom“.

„De látom, bánatos vagy“.

„Szeretném, ha az aranykanárim is itt volna“.

„Az semmi,“ mondja a viola-ibisz és bársonyszeme sír. Köhint egyet és kiköpi az aranykanárit.

Ranofru tapsolt örömeiben.

„Aranykanári! Csillagkanári! Megkerültél!“

Megsímogatta kedvencét, babusgatta, csőrét a szájába vette s csücsürészett vele. A viola-ibisz boldogan, de szomorúan nézte.

„Hogy került hozzád?“ kérdezte Ranofru a viola-ibisztől, „hiszen ez velem volt az úton“.

„Ez?“ mosolygott a viola-ibisz. „Ez nem volt veled.“

„De igen“, szólt Ranofru. „Amióta kijöttem a hálókamrácskából, a nagy-nagy piramisból, velemjött csaknem idáig. Nappal a fejem fölött énekelt, éjjel csillag volt az égen. Még onnan is hallottam aranyos trilláját“.

Az aranykanári erősen pihedett Ranofru tenyerén. A viola-ibisz felemelte a fejét.

„És hova lett az az aranykanári?“

„Nem tudom,“ felelte Ranofru. „Ahogy közelértem Nincstóvábbhoz, kezdett elmaradozni, míg egy nap nem láttam többé“.

Viola-ibisz felágaskodott s Ranofru füléhez tartotta a csőrét.

„A párja volt,“ sugta olyan halkán, hogy az aranykanári ne hallja. „Elindult veled, mert tudta, hogy te is érte jössz. De nála nem volt élet-korsaja, nem mert idejönni“.

Ranofru hátranézett, mert hallotta, hogy jön valaki. Senki és Muszáj rohant feléje. Muszáj már messziről kiáltotta:

„Ide az aranykanárit! Muszáj!“

Senki pedig nagy ecsetjével hadonászott.

„Had senkisítem meg! Had senkisítem meg!“

Ranofru bedugta a kanárit az élet-korsájába s ezzel megmentette. Muszáj kapott utána, de legott elkapta karvalykarmait, mert láng csapott ki a korszóból s megperzselte a kezét. Senki is sietve a

dézsába dobta senkiszító ecsetjét. Jajveszékélve szaladtak Nincs-királyhoz, hogy bevádolják Ranofrut.

De Nincs-király lehordta őket a sárga földig. Szemetlen nézésével megcirógatta Ranofrut, mintha a tulajdon gyermeke volna és így szólt:

„Had játszon vele, az övé az aranykanári“.

„Hát nekik nem muszáj?“ kiáltotta Muszáj.

Senki mester pedig elkeseredetten így szólt:

„Mi lesz itt, ha egyre többen kerülnek ki a senkiszítést? Hát miért van vaskorona a fejedben, ó Nincs-király? Hogy kikezdje a rozsda?“

„Ne törődj te avval, Senki mester, menj a dolgozdra. És te is Muszáj. Tereljétek haza a nyájamat. Egykettőre!“

Senki és Muszáj ledobta magát a világ végéről és eltűnt a semmisségben. Ranofru odament Nincs-királyhoz és megköszönte a jószágát. Nincs-király rázta a fejét:

„Vigyázz magadra Ranofru. Látod ezt a koronát a fejemen? Csupa vaslánc és boronaszeg. Ezek országom törvényei. Nem én uralkodom itt a törvényeken, a törvények nekem is parancsolnak“.

Lehajította a fejét és hallgatott. Ranofru látta, hogy nagyon szomorú, némán csókot intett neki és visszament a viola-ibiszhez.

A viola-ibisz elvezette, hogy megmutassa neki Nincstovább-országot. Ranofru nagyot nézett.

Mostanig azt hitte, hogy Nincstovább keskeny sávocska a föld szélén. Csak most látta, hogy végtelen nagy ország, ezerszer akkora, mint a föld többi országa együttvéve. És még nagyobbodik is napról-napra, mert egyre többen érkeznek ide vándorok, boldogtalanok és betegek, akik a többi országból kivándorolnak és szent zarándokok, akik idejönnek enyhülésért. Zöld fű, rügyező fa sehol, csak néhány száraz bokor és elhervadt virág s a fák csupaszkok, mintha öröktőlben állnának. De azért mégse lakatlan pusztaság ez az ország. Aki idejön, kap egy házacskát. Néhány arasz mindössze, de úgy megszereti, hogy onnan soha többé el nem vágyik.

Nemcsak a sívataggal határos Nincstovább, de a nagy és népes országokkal. Amí azért van, hogy a népnek ne kelljen sokat gyalognia, hanem hamar ideérjen. Mert a gyengéknek nagyon kell sietni. Minél gyengébb valaki, annál gyorsabban teszi meg az utat, az erősek csak cammognak, mint a betegek és csak sokára jutnak el Nincstovábbba.

Aki Nincstovább elé érkezett, azt Muszáj bekergeti a nagy fekete kapun, Senki mester pedig senkiszíti az üvegfestékekkel. A nagy kicsi lesz, a kicsi pedig egyforma a naggyal. Nincs gazdag és nincs szegény, nincs piros és nincs halovány, nincs sánta, púpos és dalia. Senki mester mindenkit egyformán senkiszít. Aki egynapos volt egyszerre olyan lesz, mintha százéves volna s a százéves vén elveszti a vénségét. A parancsolás ráncái és az engedelmeskedés redői egyaránt elsimulnak Senki mester üvegfestéke alatt. A nagy és hosszú neveket is elvesztik az emberek, itt mindenki senki-testvére a másiknak, senki-nepe Nincs-királynak.

Ranofru végigment a kis házikók között. Mindenütt megbámulták, csóválták a fejüket, szóltak is egymásnak, de Ranofru nem értette, mit beszélnek, mert csukott ajakkal, néma hangon beszéltek. Egy öreg nénikéhez odament, mert nagyon ismerős volt neki. Magase tudta, miért látta öreg nénikének, amikor az arca síma volt, mint egy gyermeké. Persze csak a balszemével látta símának, a jobb szemével megismerte. Nosza behunyja a balszemét, nézi s felkiált.

„Nagyanyó, te vagy?”

Az öregasszony felelt neki, de nem értette a szavát. Közélebb ment hozzá, a hangtalan szót így se hallotta. Egészen hozzásímult: csoda történt. Nagyanyó emberi hangon megszólalt.

Ami attól volt, hogy Ranofru megérintette őt az élet-korsajával. Nagyanyó egész teste elevenebb lett valamivel. Szemében és arcán olvadozott az üvegfesték s kezdtek előbujni a ráncai.

„Emlékszem, amikor elmentél”, nevetett Ranofru, „királyasszony anyám úgy sírt! Megkérdeztem tőle, miért sír? „Hogyne sírnék, amikor nagyanyó elutazik”. „Ha elutazik, visszajön”, feleltem neki, „ne sírj jó anyácska”. De anyácska csak sírt. „Jaj aranyom, Ranofrum nagyon-nagyon messze országba utazik ám nagyanyó”.

Nagyanyó elmondta, hogy ő bizony nem utazott sokáig. Egy-kettőre ideért. Otthon sokat fájt a lába, de amióta itt van, hálístennek, semmi baja. Még a vaksága is megszűnt... „Mert tudod galambocskám, vénségemre elvesztettem a szememvilágát. Itt úgy látok, mint a többi senki-testvér”.

Nagyanyó érdeklődött, hogy vannak odahaza? Ranofru elmondta, hogy jól, de már régen nem volt otthon ő sem. Akkor nagyanyó sírni kezdett, hogy ő szeretné látni Tú királynét, mert ha nem látja, meghasad a szíve.

„Mit csináljunk?” kérdezte Ranofru.

„Adj egy kortyocskát abból a korszóból, ami az oldaladon lóg”.

„Szívesen”, mondta Ranofru s kezdte leoldozni derekáról az élet-korsaját, amit viola-ibisz tanácsára kötözött oda, hogy el ne ragadhassa Muszáj miniszter.

Ép oda akarja adni nagyanyónak, hogy ígyon, amikor egy robajló hang megszólal és a levegő reszket, mintha mennydörögne.

„Ne merd megitatni az én népemet, Ranofru. Nem szabad”.

Ranofru megijedt. Hátrafordult s látta, hogy Nincs-király felemelkedik, koronáján a láncok csörögnek-dörögnek s a boronaszegek kéken villámlanak. Gyorsan elkapta a korszót, visszakötötte az övére és elszaladt. Viola-ibisz a szárnyát tárogatta, úgy szaladt vele.

Nagyanyó utána akart futni, de abban a pillanatban ott termett Muszáj s lefogta karvalykarmaival. Senki pedig végigmeszelte a száját a senkisítő festékekkel. Ettől menten elfelejtette az emberi beszédet. Leült házikójába és üveg szemével a hamueget bámulta.

Mikor már nagyon messze voltak, Ranofru leült a földre. Nem mert hátranézni, mert tudta, hogy Muszáj és Senki ellene beszélnek Nincs-királynál. Félt, hogy Nincs-király nem fogja többé megvédelmezni. De ettől nem kellett félnie. Ibisz csacsogott neki, hogy mulat-

tassa. De Ranofru el nem mosolyodott volna egy világerért. Akkor az íbisz belenyúlt hosszú csőrével az élet-korsajába és kivette az aranykanárit, aki mintha megváltozott volna odabenn. Olyan forrón, olyan boldogan csicserezett, hogy a senkítestvérek előbujtak a házaikból és hallgatták. Eisenkisült arcukra kiült a gyönyörűség.

De Ranofru, mintha nem is hallotta volna. Ült a földön és szomorkodott.

„Mit szomorkodsz szép Ranofru?“

„Hogyne szomorkodnám, mikor olyan rég nem láttam jó Tű királyasszony anyámat“.

„Jaj!“ mondta erre a viola-íbisz, „ne kívánd látni szegényt, mert ha itt kíván valaki látni anyát vagy rokont, Muszáj értemegy, átkergeti Nincstovább kapuján és Senki mester senkistit“.

„Akkor haza akarok menni.“

„Azt nem lehet. Jól tudod, hogy Nincstovább kapujának csak befele van kilincse, kifele nincs.“

De Ranofruval nem lehetett bírni, egyre bánkolódott az édesanyja után. Hát egyszer csak nagyot csikordul a kapu, hozza Muszáj Tű királyasszonyt, a csuklójánál fogva, mint egy kisgyereket. Senki mester ugrál előtte az üvegfestékkel és festi át tetőtől-talpig.

„Nesze!“ kiáltotta Muszáj és odaállította Tű királynét Ranofru elé.

„Hozzuk tán az apádat is, he?“ kérdezte Senki.

Ranofru azt akarta kiáltani: igen, igen, igen, de az anyjára nézett, aki némán biccentett a fejével. Ez a biccentés azt mondta: ne, ne hozzátok és Ranofru nem szólt egy szót se, mert tudta, hogy a fáráo nagyon szigorú ember.

Ranofru nagyon búsult, hogy nem értette az anyja senki-beszédét, mert Tű királyasszony már nem volt Tű királyasszony, de senkítestvér és senki-beszéddel beszélt. Ezt a beszédet csak a senki-nép értette. Szerencsére ott volt a viola-íbisz, aki tudott senkiül és Ranofru nyelvén is beszélt. Talán, mert szent madár volt vagy talán, mert egy csepp az élet borából rácsöppent, amikor Ranofru Muszáj elől visszakapta a korsót. A viola-íbisz eltölcécsölte, miket mond az anyja. Ezeket mondta:

„Fáráoatyád nem jöhet, nagyon sok dolga van, most épen háborút visel a szkithák vezérével és a szerecsen- királlyal. Ha azokat legyőzte, indul napnyugatra, hogy messzire terjessze hatalmát, hírnevét“.

Sokáig beszélgettek így hárman, Ranofru sok mindent megtudott, mi történt odahaza, amióta aludni tért a piramisba. Két öccse született, a nagyobbik, a trón örököse, már erős férfiú, úgy nyargal a fekete hadiparipán, mint a sívatagi szél. A kisebbik is csinos legényke.

„Jaj be jó volna, ha itt volnának!“ sóhajtott Ranofru, de viola-íbisz a szájára csapott hosszú csőrével és így szólt:

„Amit mondtál, nem mondtad!“

„Nem mondtam“, hagyta rá Ranofru, akinek eszébe jutott, hogy ha kívánja testvéreit, őket is idehozza karvalykarmu Muszáj

és ecsetes Senki, jaj, még meg találják ijedni ettől a két rémitő alaktól! De ha nem is vágyta őket, azt nagyon szerette volna, ha az édesanyja megszólal és hallja a hangját. Addig sündörgött-pöndörgött az anyja körül, amíg meg nem érintette az élet-korsajával. Akkor Tü királyné megint Tü királyné lett, arcáról, szájáról, szeméből leolvadt az üvegmész s a fején látni lehetett a gyöngyös-ékköves koronasüveget.

Ranofru nagyon elcsodálkozott, amint nézte. Az arca meg a homloka, a nyaka meg a keze merő finom ránc s a haja csupa fehérség. Amíg messze volt, az öregség két pókja szövögetett a királyi palotában: a bőrén Tü királynénak a feketepók, hajában az ezüstpók. A szeme is olyan volt, mint nagyanyóé. Csak a nézése volt a régi és lány anyai hangja.

„Édes jó gyermekem, drága szép Ranofru, ha tudnád, hogy sír érted a napkeleti herceg!”

„Miért sír az, édesanyám?”

„Azt hitte, a felesége leszel. Sose látott olyan gyönyörűt, mint te vagy.”

„Hol látott ő engem?”

„A nyoszolyán. Akkor már aludtál s nem tudtunk felköltetni!”

„Aztán kicsoda ez a napkeleti herceg?”

„A napkeleti király fia. Tudod szívem, ez a király küldte neked az aranykanárit.”

Az aranykanári kiröppent a korszóból, felszállt a magasba és csodaédes hangon lütyürészett. A senki-nép kiállt a kis házikók ajtajába.

De megdobbant Nincstovább földje, nagy lábaló léptekkel közeledett Muszáj és Senki s az aranykanári ijedten visszabújt a korszóba. Ranofru is nagyon megijedt. Most mi lesz? Maga a viola-ibisz is szepegett.

„Ez már mégis csak sok!” kiáltotta a szigorú Muszáj.

„Minden munkát kétszer kell végezni!” morogta a bajsza alól Senki.

Megragadták Tü királynét, visszassenkisítették és bevitték a házikójába. Senki a házikó egyik oldalát is befestette az üvegmésszel, ettől átlátszóvá vált, mint az ablak. Csak ezen át láthatta ezentúl Ranofru az édesanyját, aki nem volt többé Tü királyné, de olyan senki, mint a többi.

A kanári már jó helyen volt. Az ibiszhez se mert hozzányulni se Muszáj, se Senki, mert az ibisz jól hozzásimult Ranofruhoz. És Ranofrutól Nincskirály két minisztere félt; kerülték, mint a tüzet. Igaz, hogy Muszáj egyszer már megégette a körmét avval az élet-korsajával.

De mint rendesen, most is panaszra siettek urukhoz, Nincskirályhoz. Nincskirály nagyon haragos volt, keményen rájuk mordult.

„Mit zavartok ilyen apró-cseprő dolgokkal. Aranykanári? Viola-ibisz? Ranofru hercegnő? Egyse kerüli el a karmaidat, Muszáj és az ecsetedet, Senki. De most nincs idő a lézengésre. Háboru van!”

Muszáj akkorát rikoltott, hogy Nincstovább ország határtalan határai megreszkettek.

„Háboru! Háboru!”

Senki csendes örömmel mondta.

„Hét mázsa üvegfestéket készítek”.

Nincs-király folytatta.

„Hozzátok elém azokat a gonosz ostobákat, akik nem átallják nyíllal és dárdával rontani egymásra”.

„Csak bízd ránk!”

„Hozzátok elém a vezéreiket is.”

„Ha muszáj?” nevetett Muszáj.

„A királyait is”.

„Ehe!” dűnnyögte Senki.

„A szerecsenkirályt, a szkithák fejedelmét”.

„Bizony elhozzuk őket”.

Ranofru magában arra gondolt, hogy most fáráo atyját is elhozhatná. A viola-ibiszre nézett és hangosan nem merete mondani. Nincs-király, aki a vaskorona alatt görnyedt, jómesszire Ranofrutól, kimondta:

„És a hódítót is hozzátok”. — A hangja gúnyolódó lett. —

„A büszke és mindenható fáráo... Mit mond az ötödik törvény?”

Muszáj a koronára ágaskodott és onnan a láncokról és szegkekről olvasta le.

„Első törvény: Nincstovább a legnagyobb ország.

Második törvény: Nincs-király a legerősebb király.

Harmadik törvény: Mindenki idejut.

Negyedik törvény: Ki senki nem mehet.

Ötödik törvény: Nincs kivétel”.

„Hát persze”, mondta Senki, „nincs kivétel. A nagy fáráo is az ecset alá kerül!”

„Jó falat!” vigyorgott Muszáj.

Meghajoltak és elrohantak. Muszáj kocogott a kapun, Senki rálengette az ecsetet, felpattant és be is zárult legott.

Alig telt bele egy szempillantás, már nyílt is a kapu és végtelen sereg jött rajta kkeresztül. Muszáj csak meglóditotta őket karvalykarmaival, Senki végigvonta rajtuk a meszelőt, mert most már nem ecset volt a kezében, de meszelő és jöttek szakadatlan sorban, sápadtan, némán, némelyik a szívét, némelyik a fejét tartotta a kezében. Akinek a keze is hiányzott, az a hóna alá vette, ha hóna se volt, a vállára, mint a kapa-kaszát. Szomorúak és fáradtak voltak, de ahogy átléptek a kapun, eltűnt a szomorúságuk meg a fáradtságuk. A csonkaságuk is elmuít, Senki meszelője visszamezselte a fejet, a szívét és a hiányzó kezét-lábát a helyére. Volt, aki nyilvesszóvel a mellében érkezett, vagy törött dárdával a bordái között. Itt kiesett, mintha csak kiköpte volna a teste. Lovon is jöttek jósokan, vágatva, vagy lógósfejű öszvéren. Muszáj a lovat-öszvért is behajtott. Senki azt is senkisítette. Asszony csak kevés volt, vagy ha volt, csak a kapuig volt asszony, benn ő is csak egyszerű senki-testvér lett, mint a férfi s mint a gyerek.

Megjött a szkithák vezére is, egy vad torzonborz férfi. Azt lehetett hinni, dulakodni akar Muszájjal és kemény öklével mellbe-löki Senkit. De nagyon csendes volt s alighogy hozzáért az üveg-festék, szende lett, mint egy szégyenlős kislány.

A hatalmas szerezsenkirály olyan kövér volt, hogy alig tudott lépkedni. Hátranézett, nem segítenek-e a szolgálai és a vezérei. De azok bizony nem segítettek. Senki egyformára senkisítette a királyt a lábmosó és legyező rabszolgákkal.

A végén ezernyi levente után gyalog, lehajtott fővel, alázatosan, nagyon-nagyon sápadtan a mindenható fáráo. Ahogy felemelte a fejét, szemébe csillant a vaskorona és arcára tükrözödött a két első törvény. Tehát nem a fáráo osszága a legnagyobb ország és nem a fáráo a legerősebb király. Ettől még búsabb lett, mint eddig volt.

De csak pillanatra látszott rajta ez a nagy-nagy búsulás. A másik pillanatban rácsap Muszáj, végigkeni Senki és úgy lép át a kapun, mint Nincs-király népének minden más senkivel egyforma senkije.

Nem ismerte meg Ranofrut.

„Azt mondja“, tolmácsolta a viola-ibisz, „nem emlékszik rád. Annyi dolga volt az építő rabszolga népekkel, a lázadó fejedelmekkel, a hódítással és a szüntelen hadidicsőséggel, hogy olyan kicsi gyerekekkel, mint aminő Ranofru volt, nem is ért rá törődni“.

Ranofru, Nincs-királyra gondolt és visszaemlékezett, mit mondott Muszájnak és Senkinek. „Mit zavartok apró-cseprő dolgokkal, amikor háboru van?“ Nagyon fájt neki, hogy ezek a nagy királyok mindennél többre tartják a háborut, fájt, hogy a tulajdon apja nem szerette őt soha. Még Nincs-király gyengédebb hozzá, mint a fáráo-király.

Látta, amint atyját egy szük-szük házikóba viszik és azt mondják neki: „Itt fogsz lakni.“ És ez is nagyon rosszul esett Ranofrunak. Talán nem is volt szűkebb ez a házikó a többi senki-testvér házánál, de ezerszerre szűkebbnek tetszett, mert azelőtt a fáráo ezerszobás palotában lakott.

Lehorgasztott fővel vándorolt tovább Ranofru, amíg a viola-ibisszel a Forró-tenger elé érkezett. Ha Nincstovább végtelen és hártalan, a Forró-tenger még végtelenebb és hártalanabb. Hét nagy folyó ömlik beléje. Egyik piros, mint a vér, a másik zöld, mint az epe, a harmadik piszkos, mint verejték, a negyedik fehér, mint a genny, az ötödik ezüstös, mint a köny, a hatodik aranyló, mint a bor, a hetedik a legszelesebb, szüntelen mint a semmi.

Viola-ibisz elhuzódott és sokáig mélyen hallgatott. Alig bírta megszólaltatni Ranofru.

„Ez itt az élettenger“, mondotta nagysokára, „nincs fenéke. Amikor még odaát vannak az emberek, idefolyik hat folyóban az életük. A vér, a keserűség, a verejték, a sebek genny, a sírás könnye és a vidámság arany bora. A hetedik, a szüntelen, a lelkek folyója, Nincstovább kapujánál kezdődik, de valamennyinél szélesebb és mélyebb. Ez teszi a legforróbbá a Forró-tengert.“

Indultak visszafelé s Ranofru látja, hogy a kapunál Muszáj egy lovonülő férfit terel Senki elé. Kicsi szakála van a lovonülőnek és sápadt mint az elefántcsont. Ranofrunak úgy rémlett, hogy a Forró-tenger tükrében látja önmagát, épencsak, hogy szakál van az állán.

Amikor közelértek hozzá, Ranofru már tudta, hogy ez a testvéröccse, akit sose ismert. Az üvegfalú házikóból mosolytalan mosolygott és hangtalanul sírdogált az anyja.

„Kérdezd tőle, íbiszem“, nógatta Ranofru húséges madarát, „tudja-e kivagyok“.

„Bizony ismerlek szép Ranofru, a képiro képe után legott rád-ismertem. De százezerszerte szebb vagy, mint gondoltam. Nemhiába, hogy úgy sir utánad a napkeleti herceg“.

„Hogy lehet, hogy ilyen hamar jöttél?“ kérdezte a nénye.

„Bizony hamar, alig harminckét évig uralkodtam atyám halála után“.

„Harminckét évig!“ csudálkozott a hercegnő, „én csak egyet sétáltam a Forró-tengerig és vissza“.

Nem beszélhettek sokáig, mert vitték az új senkit senki-kuny-hójába. Ranofru leállott tünödni. Talán csak egy-két percig tünődött, de talán évek óta, érzi, hogy megérinti a viola-íbisz.

„Ranofru, itt a másik öcséd“.

Legifjabb testvéröccse csak ennyit mondhatott, mielőtt elvitték.

„Gyönyörük gyönyörüje, Ranofru hercegnő, halálra búsul érted a napkeleti herceg“.

Amikor egyedül maradt Ranofru az íbiszszel, hallja, hogy az aranykanári az élet-korsajában megszólal. Olyan édesen énekelt s olyan halkán és fojtottan érkezett a hang a korszóból, hogy Ranofru megtelt búbanattal és vággyal. Magase tudta, miért ilyen nagyon szomorú, amikor most már atyja, anyja, minden testvére itt lakik Nincstovábban. Az íbisz hozzá dörgölődött és sugva mondta.

„A párja után sir az aranykanári, azért olyan édes-bús az éneke“.

Es Ranofru kisasszony egyszerre megtudta, miért szomorú. A napkeleti hercegre gondolt.

Gondolt rá, gondolt rá, de el-kiverte a gondolatait. Nem merte várni, mert félt, hogy idehozzák senkisítik és szűk viskóba kényszerítik. Jött-ment a viola-íbiszszel, megállott Nincs-király előtt és nézte, mint görnyed a vastörvények koronája alatt, meg is szólította egyszer-kétszer, le akart borulni előtte, hogy eressze haza, de ahogy a negyedik törvény a szemébe villant s ahogy Nincs-király nagy szomorúságát látta, menten odalett minden bátorsága. Sohase merte megmondani mi bántja.

De Nincs-király érezte s úgy szerette őt, mint a tulajdon gye-rekét. Egyszer, amikor nem volt ott, így szólt a két miniszteréhez.

„Mi van avval a napkeleti herceggel?“

„El muszáj már hozni!“ morogta Muszáj, „ezer éve ott lakik már napkeleten“.

„A bánattól nem tud megöregedni“, szólt Senki.

„Csak hagyjátok még, Ranofru nem akarja“.

„Ranofru!“ kiáltott fel Muszáj, „már órá is ráférne, hogy más-ként legyen itt. S a kanárijára is.“

„Már nagyon bosszus az ecsetem!“ dörmogte Senki.

Nincs-király jószágosan mondta:

„Olyan fiatalon jött ide...“

Muszáj a koronára mutatott, meghajolt és így szólt.

„Felség a hatodik törvény azt mondja: Nincs könyörület“.

„Igaz“, rebegte Nincs-király és lehajtotta a fejét.

Amikor Muszáj és Senki dolgára ment, Ranofru megint oda-állt Nincs-király elé. Sokáig hallgatott, de Nincs-király tudta, mit hallgat. Szeretne kimenni.

„Hiába mennél ki“, mondta neki Nincs-király, „úgyse jutnál oda. Nincstovábbba mindenki eltalál, de Nincstovábból vissza uttalan az út“.

„Akkor is!“ sóhajtozott Ranofru.

Nincs-király már nem bírta hallgatni a sóhajtozásait. Magában így szólt.

„Ki senki nem mehet, ezt mondja a negyedik törvény, de Ranofru még nem senki.“

Hangosan meg ezt mondta:

„Tudod mit kislányom, állj a kapuba, lapulj a kapufélfához és várd a jószerencsét“.

Többet nem mert mondani Nincs-király. Jött ám sietve a két miniszter s ezektől ő is félt, mert tüstént a fejére olvasták a vastörvényeket a koronáról.

Ranofru megfogadta a tanácsot és odaállt a kapufélfához. Állt-álldógált, egy örökkévalóságig. Emberek tömémentelnje lépett át a kapun, Muszáj kitépett belőlük valamit, aminek se alakja nem volt, se színe és a Hetedik Folyóba dobta. Átkergette a fekete küszöbön, egyenesen neki Senki ecsetjének.

A két nincs-miniszter már megszokta Ranofrut az ajtóban, már nem is haragudtak rá, hogy ott lábatlankodik. Szinte jólesett nekik, hogy nézi a munkájukat.

Egy napon megszólalt az aranykanári a korszóban s Ranofru nagyon csendes volt a vágytól és a szomorúságtól. Láttá, hogy ki innen nem mehet s már nem bírta tovább. Kívánta a napkeleti herceget.

Abban a minutumban megérkezik a napkeleti herceg. Nagy fehér elefánton lovagolt, a szeme szikrázott, mint a drágakő, a haja göndören omlott lefele. Huszonegy évesnek látszott. Úgy jött, mintha a nászára érkezne s nemis Nincstovábbba. Csak az elefánt lógatta le nagy fülét buslakodón.

Ranofrunak nagyott dobbant a szíve. Hát ezt is átkergeti Muszáj a küszöbön, ezt is senkisíti Senki?

„Ne nyuljatok hozzá!“ kiáltotta s a küszöb és a kapu közé nyomta az élet-korsaját. Muszáj és Senki ijedten huzódott hátrébb.

A napkeleti herceg leszállt az elefántról és letérdelt Ranofru elé.

„Hétezer éve kereslek, én szép menyasszonyom, végre rádtaláltam.“

Ivott egy kortyot az élet borából és megragadta a korsó jobb-fülét. Ranofru a balfülét tartotta. Így sétáltak szépen kifele Nincstovábból.

Ranofru hallotta, amint Muszáj és Senki szitkozódik: tehetetlen dühükben nekiestek a fehér elefántnak. És azt is hallotta, amint a viola-ibisz elérzékenyült hangon kiáltotta utána.

„Isten veled Ranofru! Elj boldogul!“

„A vizontlátásra!“ súgta Ranofru és menten el is felejtette a viola-ibisz.

Az út csakugyan uttalan volt, de azért hazataláltak. Az élet-korsaja világított nekik. Egészen odáig, ahol a nappalok és éjszakák kezdődnek. Ott az aranykanári kiröppent a korsóból, fel a magasba, nappal édes trillával vezette őket, éjjel csillagmadárként az égen járt előttük.

Még nem voltak Napkelet-ország fővárosában, csak valamivel túl a határon, amikor megérkezett az aranykanári párja. Ahol a két madár egymásra talált, a föld hangos lett az aranyénektől és az aranyélettől.

Itt Ranofru és a napkeleti herceg is megtelepedett. Kunyhót építettek egy pálmafa oldalába, a kanárifészek alá. Kicsi kunyhó volt, de ahogy a napkeleti herceg beszélni kezdett, megnőtt és tágasabb lett, mint a fáraó ezerszobás palotája. S amikor még Ranofru is elmesélte, mit látott Nincstovább-országban, határtalanabb lett a házuk, mint egész Napkelet ország. És Ranofru még egyre látta, mi történik Nincstovább-országban, hisz a balszeme senkisítve volt. A napkeleti herceg nem bánta a hercegséget, mert ő lett a legmindenthatóbb fejedelem, a Mesemondó, és felesége a mesékkal áldott fejedelemasszony. A föld minden tája hozzájuk zarándokolt s a lábuk köré kuporodott. Hallgatták, mit mesélnek napkeletről, a vágyakozásról, az élet korszajáról, görnyeteg Nincskirályról és az ő könyörtelen minisztereiről.

Nincs tovább.

FINTA ZOLTÁN VERSEIBŐL :

NYÁRTÓL BÚCSÚZÓ FÜRGE SZÉL

A némaság csak felsíkölt,
 mint hörgő kürt a halk zenében.
 Hajnal felé a vak setéten
 kiáltást hallunk . . .
 Jaj, mi ez, mi volt? . . .

Hahó, a szél most felkacag,
 futtában az ablakon dobol
 s harmatos halmon tovább lohol
 az üzenettel.

Bokornak ság, virágnak int
 televény földnek csókokat hint —
 sírok felett, porladó szíven
 sóhajtva száll, de megpihen
 a fürge futár.

Sóhajtva száll, de messze száll,
 az üzenettel megse áll
 míg bírja irammal, bírja kedvvel.

Ahol megáll csak felkacag
 — inkább sirna, de nem szabad —
 országról port kever fel
 s lenge fátyolként égig sodorja.

Mikor a fátyol elszakad,
 síkölt a szél, már nem kacag
 tetőket dönget nagy dorongja.

Hajnal előtt a vak setéten
 harsányan rikolt az égig
 nyártól búcsúzó fürge szél.
 Gyümölcs édes zamatja érik
 s valahol a fülledt éjszakában
 már zeng az ősz arany kolompja,
 mint hárfa hang a halk zenében.

SZERELEM

Ó, néha-néha nem tudni miért
 meghalni kéne semmiért.
 Senki sem bántott, még nem is látott,
 csak láthatatlan muzsikások
 száz húron zengőn fájó, babonás
 muzsikája megbabonáz.

Ó néha-néha jönnek a gondok,
 mint kúsza betűkre pontok.
 S mint a tolvajok gyermekálomban,
 az örömet vinnék nyomban.
 És néha, bizony nem tudom honnan,
 a bánat jön valahonnan.

Ó, néha-néha dúdoló szélben
 szeretnék feküdni szépen —
 s meghalni első, hosszú csók után,
 ó — meghalni, érted csupán
 és a neved zengik mind a házak.
 (Mint akit megbabonáztak).

Néha-néha csendváro estelen
 lépések zaja nesztelen,
 halkabban a titkos Miatyánknál,
 megáll szívem kapujánál.
 S megáll a perc, az óra, — az élet.
 Álmodni, rólad így, vétek.

Ó, néha-néha ágyam a bánat,
 párnám a szomorúságnak
 színes szirmaiból puhán vetve,
 roskadón, ha jön az este.

Ó, kinek gyónjam parázna, tikkadt,
 szemérmes, szent vágyaimat?

ISTEN TENYERÉN

— Regény —

Irta: BALÁZS BÉLA

(9)

Mozdulatlanul ült a bakon gyeplős kezét olykor utána-eresztve a fejét kapkodó szép pejnek és szigorú szűrő tekintettel vizsgálta a közeledőket.

— Jó reggelt kívánok — kezdte János kissé bizonytalanul nézve fel a mértani arcba. — Nem volna oly szíves bennüket a legközelebbi faluig elvinni?

A pápaszemes kis ember a bakon nem felelt, hanem homlokát felhúzva, majd a szemöldökeit ráncolva, előre-hátra mozgatta sárga, meredek sörtehaját. (Kalap nem volt a fején.)

— Csak azért kérjük — folytatta János elpirulva — mert — (itt zavarba jött, mert nem tudta, hogyan nevezze meg Klárát) — mert ő — mondta végre ujjal rámutatva — nagyon fáradt.

A sárga hajsícsak hirtelen egészen előrehuzódott.

— Hogy kerülnek maguk ide? — szólal meg végre morcosan. A hangja száraz és erős, kissé rekedt hang volt, mint a népszónokoké.

Akkor János, aki eddig bizonytalan volt, most boldog, sugárzó bizalommal nézett fel a háromszögletű arcba. Hiszen ha kérdi, akkor meg lehet mondani és akkor mindent tudni és érteni fog és nagyszerű lesz. És mondta is:

— Az este kin sétáltunk Óbudán és úgy éreztük, hogy ha most a lelkünk után mennénk, akkor nem fordulnánk vissza haza, hanem elindulnánk ezen az úton ketten világgá és nem törödnénk semmivel. Hiszen ilyet érez az ember, nem? De mi azt mondtuk, hogy akkor ezt meg is kell csinálni, ha nem akarunk hazugan élni. És elindultunk. Azután a Dunaparton mentünk egyideig. És most feljöttünk az országútra, hogy bemegyünk Pomázra.

A pápaszemes ajaktalan keskeny szája mérges mosolyra torzult:

— Ejha! Ez szép volt! És maga fiatalember ezt a költeményt mindenkinek mindjárt elszavalja, akit elől-utól talál? És nem fél, hogy bekísérik?

— Ha igaz, akkor meg is lehet mondani. Nem? — szólalt meg akkor Klára János kezét fogva és világosszürke nagy szeméit csodálkozva emelte fel az idegéhez.

A pápaszemes erre rácsapott a bakra és elkezdett hangosan nevetni: erőszakos, köhögő, keserű, ijesztő nevetéssel.

— Nem visz magával? Csak a szomszéd faluig? — kérdezte szorongva János.

A háromszögletű arc erre megmerevedett.

— Felszállni? — mondta bántóan, keményen. — A lelkük után? A kocsíra? Hogy is volt az csak? Szabad kérnem még egy-

szer pontosabban? Úgy volt, hogy elmennek, vagy úgy, hogy elköcsiznak a lelkük után?

János elpirult és lesütötte a szemét. De Klára felelt:

— Úgy volt, hogy megyünk.

— Úgy! Akkor ne tessék mindjárt az első kocsira felkérkedni — rivált rájuk a pápaszemes. — Alice Ne! — ordított rá dühösen a lovára.

A szép pej felkapta a fejét és a sárga bricska csörögve elindult.

— Mért búsulsz kedves? — kérdezte Klára mosolyogva, Jánost.

— Hiszen igaza van. Nem?

— De te oly fáradt vagy és a falu még messze van és —

— Ugye nem azért búsulsz? — szakította félbe Klára mosolyogva, szomorú gyöngédséggel. — Te szégyenled, hogy még nem ismernek ránk, hogy még vannak idegen emberek. És félsz is, hogy ez rosszat jelent? Ugye kedves?... No gyere üljünk le ide az árok szélire. Nézd, milyen szép virágok vannak itt.

Leültek az árok szélire és Klára János ölébe hajtotta keskeny fehér gyermekarcát. — Ahszom egy kicsit, míg Alice visszajön — mondta behunyva szemmel csendesen. — Alicenak hívják azt a szép lovat? A Dorn Lujza is ki akart dobni. Emlékszel Dorn Lujzára?... Szép tarka selyem gombolyagok voltak ott... Egy kalitkája is volt... Szegény kanárit kidobta...

Így duruzsolt Klára egyre halkabban és elaludt. János pedig a kocsit után nézett. Izgatottan és szívdobogva figyelte, hogy a bricska egyre kisebbedik és néha már percekre eltűnik, a porfelhőben. Aztán látta, hogy lépésre lassít és megáll. Még mindig áll! Vissza fog fordulni!... Aztán látta, hogy a kocsis hirtelen felugrik és ostorral vágja a lovat, dühösen, kétszer, háromszor... és a bricska száguldván eltűnik.

Elszorult szívvel ijedten nézett le Klárára, — hogy ő látta-e? — De Klára aludt. Az ő ölében aludt csendesen, magát egészen rábízva. Két kezével a térdébe fogódzkodott olyan védtelen gyermek bizalommal, hogy János szemét előntötte a könny.

Jó, hogy nem látta eltűnni a kocsit — gondolta, valami magányos fájdalmat vállalva. Te csak aludj, gondolta, te csak aludj. Azért nem lesz baj. Van száz koronám és egy aranyóráim. És aztán majd csinállok valamit. Te csak aludj ismételtette mindig. Pedig ezt fájt mondani. Mert evvel külön vette magát. Ez magányt jelentett. Ettől súlyosodott és keményedett benne valami. Ettől olyan láthatónak érezte magát a nagy, végtelenül nagy napos mezőben: olyan egyedül. — Te csak aludj, — tért mindig vissza álmos kábulásába. Te csak aludj — és homályosan fájt, hogy evvel valami árulást gondol... Milyen jó, hogy Klára most nem látja őt. Ez elől aztán behunyta a szemét és magára eresztette a nehezedő álmot.

Kocsizörgésre ébredt fel hirtelen. A sárga bricska közeledett vágtában.

— Klára... Klára! — ujjongott az asszonyt költögetve. — Jön a kocsit!

— Az Alice visszajött? — dűnnyögte Klára álmosan feltápázkodva.

A pápaszemes, sörtehaju kis ember majdnem beléjük hajtott az árokig kerülve, mikor fordult. Szinte mintha szándékosan.

— Szálljanak fel — mondta aztán szárazon, gorombán és ök beszálltak a citromsárga bricskába.

— Mégis visszajött az Alice — mondta Klára mosolyogva, mikor a kocsi elindult.

— Azt nem! — mordult hátra a kis pápaszemes és a sörte-sisak megmozdult a fején. — „Mégis“ itt nincs. Maguk voltaképen ott maradtak az úton. Magukat voltaképp otthagyták. Ott is fogják hagyni mindig... míg egyszer be nem kísérik.

— De hát mégis visszajött az Alice — kötekedett Klára mosolyogva boldog biztosságban míg újra elhelyezkedett János vállán és behunyta a szemét.

— De nem azért jött vissza! kiáltotta mérgesen a kis pápaszemes éles bagolyprofilú mutatóval, ahogy félig visszafordult. — Nem azért!

— Miért? — Mosolygott Klára. — De mégis visszajött, — mondta még halkán és aztán a suhogó reggeli széinek fordítva arcát elaludt.

— De nem azért — vágott rá a bakra dühösen a sörtehaju. — Véletlen! Véletlenül kíváncsi vagyok valamire, azért vettem fel magukat. Ha az nem volna, miattam ugyan... Lélek zarándokai!

— Mire kíváncsi? Kérdezte János szolgálatkészséggel.

— Ráérünk. Ne siessen fiatalember. Ráérünk. Mert ne gondolja, hogy ezekben a falvakban olyan könnyen kap szállást. Itt nincsenek turistákra berendezkedve. Tudja itt csupa olyan furcsa ház van, amiben csak lakni lehet. Nem átutazók számára vannak. Csak lakni lehet bennük. Ezek olyan házak... Még egy kicsit itt fognak maguk ülni.

János nem beszélt többet. Nem értette a furcsa kis zömök ember haragját. De bizó, boldog meghatottsággal érezte, nem úgy haragszik, mint aki idegen. Aztán mégis, mégis itt ülnek a sárga, finom bricskán és az vízi őket valahová. Ez már a másik élet.

Nagy sötét jegenyék zúgtak el mellettük, komoly processzióban és a mezőkön fiatal szénakazlak ragyogtak mint a napban felhígult föld buborékai.

— Azt maga mondta tegnap este — szólalt meg hirtelen a pápaszemes. — Jó mondás.

— Mit mondtam?

— Hogy kár, hogy a házakban csak lakni lehet. Ott mondta a Derék-utcában a piros tornácos kertű ház előtt.

— Honnan tudja? — álmélkodott János.

— Ne örüljön, nem mirakulum. Csak onnan tudom, hogy ott voltam. Ott álltam véletlenül a szomszéd kapuban és hallottam.

— Igen — emlékezett János. Vadszöllő futott fel a kis piros tornácra és egy égszínkéék cseréplámpa csillogott ki az útra.

— Hát aztán — rándult meg a sörtesisak — mi köze magának ahhoz a tornához, hogy ilyen meghatottan fuvolázik rólla? Csak azt mondja meg, hogy miért fuvolázik? Megáll egy ház kapujában érezni és képzelní, mint ahogy egy vak koldus megáll verklizni.

János csodálkozva nézett a mérgeledő pápaszemesre.

— Azért álltam meg, mert megállított. Mert megszólított, mint egy ember az utcán. Fogjam be ilyenkor a fülem és szaladjak el?

— Fogja be a fület és szaladjon el! — rivált rá a kis mérges.

Aztán elhallgattak. Mert János félt egy kicsit ettől az érthetetlen, furcsa haragtól, mely mint valami ismeretlen veszedelem sötétlett feléje és mégis vonzotta legbelül.

— Mondja csak! — ütötte fel a fejét türelmetlenül a pápaszemes. — Hogy is volt az csak avval az emlékkel ott. Maga mondta, hogy most csinálják. Hogy este van és ég a kék cseréplámpa, hogy is volt csak tovább?

— Csíkos abroszt láttam és virágos kókorsót — mesélte János hűségesen — és egy sápadt asszonyt, aki beszél valakiről. Valakiről, aki eltűnt.

— Nagyszerű! És Amerikába? — kérdezte a pápaszemes.

— Talán Amerikába.

— Az már nem fontos — dörmögte, aztán hirtelen egészen hátrafordult és kis szürke szemeit, melyek az erős üveg mögött egész kiugrottak az arcából, János szemébe szúrta. Egy ideig így nézte fürkészve mozdulatlanul és csak aztán szólalt meg.

— Nagyon megijedne, ha azt mondanám, hogy ez igaz? Mi? János sápadt ideges arca megrándult.

— Mert igaz — folytatta a pápaszemes. Minden igaz. A piros csíkos abrosz is, meg a virágos kókorsó is. S az egész festőiség igaz. Nos? Mit szól ehhez? Én tudom, hogy igaz, mert ott laktam a szomszédban sokáig. Nos? Most büszke az intuitiójára? Vagy mit érez? Mert még az is igaz, hogy ott valaki eltűnt. Sőt még az is igaz, hogy az asszony meséli. Mindenkinek meséli, akár kérdik, akár nem. Nos, mit szól ehhez?

János lesütötte a szemét, mintha szégyelte volna magát ezért.

— Azelőtt féltém tőle — mondta halkán — sok volt és nem tudtam vele mit csinálni. Annyi mindenfélét láttam. Sok ember jött közel. Bedült az ablakon... elborított. És nem lehetett mindenre felelni, mindent elviselni, vállalni.

No és ezután majd lehet.

— Igen — felelte János nagy kék szemét a sörtehajura nyitva. — Mert most már nem lesz semmi idegen. Mert tudja én úgy gondolom, hogy most már akárkivel, akárkivel találkozunk, egy közös sorsunk lesz vele amugyis. Nem tudom egész jól megmagyarázni, de hiszen maga ért, ugye? Teszem, ha azelőtt így hirtelen beléltam egy életbe, akkor úgy éreztem, hogy az kötelező és részt is kell vennem benne. Ugye ez természetes. De eddig úgy volt, hogyha oda akartam csatlakozni, le kellett térnem eddigi útamról. És ez mindig újra és újra. De ugye ha az ember így kiment, ahogy mi, így kiment

— hiszen tudja — akkor az *egésznek* adta magát oda egyszerre, igaz? Akkor a közepébe lépett. Nem kell egyenként és külön csatlakoznia mindig új utat választva. Hiszen maga ezt érti! Nézze: ezelőtt, ha az emberbe beláttam, ha akaratlanul is, mégis meg kellett ugye mutatnom magamat is. Vagyis mindig újra meg újra barátságot kötni, újra meg újra kinyitni magam. De ugye, ha az ember így „kiment” ahogy mi, akkor *nyitva van*, mindig, mindenkinek nyitva, így él: nyitva és akkor nem kell minden egyes esetben újra mérlegelni és vállalni és elfogadhat mindent!

— Oriási!! És mért gondolja ezt fiatalember, ha szabad kérdeznem?

— Mert ez így van, ha az ember a lelke után megy. Nem?

— Hehehe! — A sörtehasú pápaszemes kis ember nevetett, épén, vadul, köhögve nevetett. — Oriási! Oriási! Hehehe.

— Hallja, fiatalember — fordult aztán vissza három negyedprofilba. — Hallja, maga csakugyan azt hiszi, hogy ezt lehet: mindent és mindenkit? Mi? Maga még örül is neki, hogy annyit lát, mi? Maga, ha eltéved az erdőben akkor az iránytű helyett a távcsövet venné elő, hogy még nagyobb vidéken ne tudjon eligazodni? Hallja fiatalember. Befogni a fület! Érti? Hogy ne halljon tulsókat. Betapasztani, mint Odysseus hajószáit. Dugót beleverni. Érti? Es a szemet behunyni fiatalember. Bevarrni, hogy a pillák között se kándikálhasson ki. Legjobb azonban kiszúrni. Késsel kiszedni mind a kettőt!!

— De mért? — kérdezte János megborzongva az idegen vad hangjától.

— Mert mindenkinek csak egy dolga van. Mert kiki a maga mesterségét folytassa!

— De hát mondjá, szabad nekem elhárítani magamtól, amit Isten hozzám küld?

— Isten? — ordított fel a pápaszemes és felugrott a bakról. Az orrlükái felfuvódtak a dühtől és kis hegyes szakállá reszketett? — Isten!! mikor ült vele a kávéházban? Mi? Nem szégyeli magát.

János arca kipírult. Borzas vörös hajával olyan volt, mint egy kigyulladt fátklya. — Nem, nem szabad elzárkózni. Mert minden lélek egy kiáltás, hívás, melyre felelnek és jönnek a dolgok. És csak az jön, ami rokon. A lélek a testét is hívta talán, hogy megszületés és bizonyára hívja az életét, mely készen várja az úton, hogy éljen benne. Nem lehet igaz, hogy idegen és véletlen dolgok ragadnak a lélekre. Mert nézze, hogy lehetne az akkor, hogy minden összefügg és olyan egyértelmű? Hiszen az élmények egymás arcába világítanak és egymásra ismernek, mint a testvérek?

— Bravo, bravo fiatalember! Ezt nagyon szépen mondta, lássa! Sőt igaza van! Mit szól hozzá? Igaza van! Összefügg és egyértelmű. Hiszen ez a legszebb ebben a hangulatpancsban. Ez a nagy ragasztóművészet. Maguknak mindig sikerül egy egész összefüggő lelkivilágot összeragasztani, még egy világot berendezni a világ mellé. Most kettő van. Hogy a valóságot lehessen egyikből a másikba rejteni.

Most urak vagyunk kérem. Két emeleten lakunk. Van egy jól berendezett kényelmes lelki emeletünk, hangulatokkal kipárnázva. Igen. Hogy hamis címet adhassak, ha egy kis baj van.

— De nézze, hiszen mi épen azért indultunk így el, mert nem akartuk, hogy kétféle legyen. Nem akartuk, hogy legyen egy külön valóság és külön rejtve ami a lelkünkben van. Hiszen épen így nem lehet élni. Nem akartunk másképp élni, mint ahogy érezünk, nem akartuk mindig az egyiket elárulni a másikért!

— Oriási! A fák kitépik a gyökereiket és elindulnak vándorolni. Szép mese! Ejnye, de szép mese! Egyszerűen kiszedik a gyökereiket és waltereznek. Ejnye de kár, hogy azok a gonosz erdészek nem értenek a poezishez. Képzelve csak, azok ilyenkor azt mondják: kidültek és feltüzelik.

— Nem igaz! — János hangjaremegett. — Nem igaz, hogy nem élhetünk a lelkünk szerint. Az emberek csak gyávák és nem tudják, hogy nem történhetik semmi bajuk. Egy baj van csak: a krákon élni, hazugan élni, nem a lélek valóságát élni, lemondani legmélyebb, legtisztább, legszentebb vágyainkról. Lássá mi nem féltünk és még maga is felvett a kocsijára.

— Nem! — mordult közbe a pápaszemes.

— De igen! És még ha igaz volna is. Akkor is inkább kidőlni, mint földhöz ragadva számítani, hogy mit lehet és mit nem lehet.

Mig János beszélt a háromszögletű arc lassan egészen hátrafordult és fogcsikorgó, harapós mosolylyal gúnyosan fixírozta.

— Oh, oh — szólalt meg affektált szelídséggel. — Oh Isten ments, hogy kidőlünk? Mindjárt kidőlni? Hiszen sűgök magának egy titkot, hiszen óvatosak vagyunk és magasztos lelki vágyainkkal csak épen annyira lazítjuk fel a gyökereinket, hogy ne kelljen tovább nőni. Mert ugye egy helyben nőni az fárasztó és unalmas. Mi? Főképen unalmas. De ha legmagasztosabb, legszentebb vágyainkért hagyjuk abba, ugye ki vethet akkor valamit a szemünkre? Le se mondunk róluk és ki sem dőlünk. Így a legjobb kérem. Legmagasztosabb vágyainkkal terelhetjük el a legjobban a figyelmet kevésbé magasztos kötelességeinkről. Igaz? Hiszen ez a legraffináltabb életművészet. A végtelenség fájása a legjobb csillapító szer mindennapi kötelességek csúnya viszketeése ellen. Kozmikus borogatások a lelkiismeretre. Legjobb recept. Biztos hatás. Szavatolt!

— Ne, ne beszéljen így! Kérem, kérem, ne beszéljen így — könyörgött János remegő hangon, mint egy gyerek. — Maga úgy áll velem szóba, hogy nem hisz nekem. Ne így beszéljünk. Két utas találkozunk és bizzunk egymásban és beszéljük meg az utat, hogy merre lehet menni. Ha nem hisz nekem, akkor hiába beszélünk. Nézze én ezt mondom: Nem szabad az ideálomból engedni, csak azért, hogy könnyebben megfelelhessenek neki. Én azt mondom, hogy kedvesebb nekem a szigorúan ítélkező bűnös, mint a toleráns korrekt ember.

Ez az! Ez! Épen ez az Antikrisztus tanítása. Épen a szigoru gazemberek az ő emberei. Otthon vagyunk!

— De nézze az Istenért — fakadt ki János kétségbeesve — igaz vagy nem igaz, hogy él bennünk képe a jóságnak, a bizalomnak, a nyíltságnak?

— Nagyon is él! Gyönyörű képe, fennkölt képe!

— Igaz vagy nem igaz, hogy ez csakugyan gyönyörű, magasabbrendű, értékesebb, tisztább, szeretnivalóbb?! És hogy igazabb és tisztább volna a lelkünk szerint élni? Hát mondja!

— Hogy a fenébe ne volna igaz!

— Hát akkor szabad azt nem akarni, lehet azt nem akarni, a jobbat, a szebbet? Ha látjuk, ha érezzük?! Mondja!

Akkor a pápaszemes meghúzta a gyepőt, hogy Alice nagyot fújva lépésre lassított és aztán a fejét hányva a legyek elől ballagott tovább a fehérizzó országúton.

Klára felébredt és pillái alól mosolyogva nézte, hogy még mindig a kocsin van, kint Isten arca előtt és a pillái alól nézte meleg gyöngéd mosolylyal a pápaszemest, aki karjára fűzte a lazára eresztett gyepőt és egészen megfordult.

— Hogy szabad-e azt a jobbat és szebbet akarni, kérdezi? Felelek: nem szabad! Nem szabad fiatalember! Foglalkozott maga a bibliával? — kérdezte most először minden gúny és harag nélkül, komolyan. — Bizonyára nem sokat. Költők nem veszik nagyon komolyan a bibliát. Gondolkodott már az Antikrisztuson? Érdekelte már az a probléma, hogy az Antikrisztus Krisztus igéjét hirdeti, Krisztus cselekedeteit cselekszi, hogy semmi, de semmi különbség nincs köztük és mégis ő a Sátán, a nagy kísértő? Ugye nem gondolkodott még?

János csodálkozva és nyugtalanul hallgatott.

— Lássá, a régi ördög az nagyon együgyű és otromba fráter volt. Szörösen és feketén jött lompos farkkal és szarvakkal és sötétromantikus bűnökkel akart letéríteni a tisztesség útjáról. Ő még avval csalogatott, hogy a bűn édes. Ő még kincscsel, kéjjel, hatalommal csalogatott. Elavult rossz módszer! Ki bukik ma ebbe bele? Hanem az ördög erre átöltözött és megjelent fehéren és fennköltén a legszentebb ideálokat mutogatva és megszólaltatta Dosztojevskyt, az ő profétáját. „Őh ti tisztességes emberek,“ — mondta — „milyen bűnös még a ti tisztességetek is, milyen szálnalmas féldolog. Ez még nem szeretet, ez még nem jóság! Ide nézzetek! Nézzetek Szonját, Miskint, Aljosát. Ez a jóság, ez a szeretet! A ti tisztességetek semmi. Minek is ragaszkodtok hozzá? Dosztojevskyy sok szeretnivaló csirkefogója nem ragaszkodik hozzá! Ők tudják, mi az igazi jóság. Nézzetek engem!“ — mondja az Antikrisztus és egy végső ragyogó célt mutatva ellankasztja a felúton fáradókat, akik a távoli ragyogást csodálva szépen leülnek feleúton és magukat és kis tisztességüket eleresztik, ezek az erkölcsi Oblomovok! Ez az Antikrisztus! Ez az Antikrisztus, fiatalember! Krisztus igéit hirdeti, Krisztus cselekedeteit cselekszi és semmi, egyáltalában semmi különbség nincs köztük. Csakhogy épen hamarabb jön, mint a Paraklet, csakhogy épen egy kicsit korán jön, mikor a fák még nem nőtték meg ki a köteles

nőnivalójukat és fennkölt dolgokról hegedül nekik és Dosztojewszkival regényeket írat nekik, hogy táncolhatnékjuk legyen és tépjék fel gyökereiket! És semmi, de épenséggel semmi különbség közte és Krisztus között nincsen. Talán csak annyi, hogy valamicskével még fennköltebb és nagyszerűbb Krisztusnál. Egy ícípítit édesebb. Egy kis cukorize van talán.

— Nem, nem! — rázkódott össze János. — Nincs igaza. Nem lehet igaza.

— De én azt hiszem, hogy igaza van, szólalt meg akkor Klára felülve és finom szöke szemöldökeit felhúzta, mint két figyelő feszülő kis íjat.

A pápaszemes meglepetve nézett Klára fehér, szigorú gyerekarcaiba. Két egyszerű, tiszta szürke szem nézett vissza rá olyan világosan és átlátszóan, hogy lesütötte a szemét és hirtelen előrefordult:

— Azt hiszi? — dörögte aztán a szakállába. — Hiszi azt, hogy választani kell és hogy le kell mondani a legszebbéről, a legjobbról?

— Választani kell — felelte Klára, — de lemondani nem szabad. Mert nem tudom, hogy mit kaphatok még vissza. Pedig amiről lemondtam, az elveszett. De tudom, hogy csak azt szabad csinálnom, amit igazán akarok, amit egészen vállalok és bírok.

— Ezt tudja? — fordult profilba a pápaszemes. — Akkor azt is tudja, hogy ha választunk, akkor nincs Millionenumschlungenség? Hogy akkor csak egy kis szűk út marad és még jó, ha azt végig tudjuk járni? Tudja, hogy választani annyi, mint bünt választani?

— Én már választottam bünt — mondta Klára. — Én tegnap elhagytam a férjemet, hároméves kislányomat és öreg édesanyámat és elmentem Jánossal. Ugye, aki választott bünt, annak már nem kell félnie az Antikrisztustól?

A hangja olyan nyugodt, egyszerű és tiszta volt, mint átlátszó szürke tekintete.

Akkor a sörtesisak lehúzódott a homlokra. — Elment? És be is zárta maga mögött az ajtót?

— Be.

— Ríglivel, kulccsal és a kulcsot el is dobta?

— El.

Akkor a pápaszemes megint előre fordult és meghúzta a gyeplőt.

— Elmenné az még nem minden — morogta alig hallhatóan. — Alice ne!... Mikor az ember nem tudja, hogy mit kaphat még vissza... Elmenné... Az még nem minden... Alice!

Aztán magába roskadva mintha valamin töprengett volna, kaptarta le az ostor végével a vastagfejű lólegyeket a szép pej remegő hátáról. A kocsí csendesen zörgött, a szájszerszám nyikorgott és a jó országúti porszag melegedett a levegőben.

— Minket Szegedi Jánosnak meg Almády Klárának hívnak — mondta Klára, visszafeküdve János vállára. — Magát hogy hívják?

— Schneider... az az hogy... hát nem bánom... Schneider Henrik.

— Schneider úr — mondta Klára gyöngéden és mosolyogva nézett fel Jánosra.

— Schneider úr — ismételte János meghatott boldogan visszamosolyogva.

Aztán sokáig hallgattak.

A kocsi csendesen zörgött, a szerszám nyikorgott és jó országút-porszag meledgett a levegőben.

Egyszer csak felugrik Schneider úr és az ostort dühösen bevágja a tokjába.

— Hát akkor mit akarnak tulajdonképen?! — ordította — mit szaladnak világgá? Mi köze ennek ahhoz, hogy szeretik egymást?

— Annak tegnap meg kellett mutatkoznia — mondta János — és így mutatkozott meg. Mert amit az ember csak gondol, az nincsen igazán. Az az Antikrisztus. Mert valaminek meg kell változni.

— Na és most mi lesz? — dühöngött Schneider úr. — Mi lesz? Most nem maradhatnak nyugton, hogy megtalálták a helyüket, most elindulnak kalandra a „lelkük után“, hogy legyen megint kit otthagyni és rázárni az ajtót. Mi?

— Mért otthagyni Schneider úr? kérdezte János izgatottan. — Mért otthagyni? Most mi valamennyi emberrel együtt leszünk. Most kinn vagyunk a világban, nyitva, nyitva mindenkinek mindig! Hiszen mondtam! Most nem hagyhatunk el senkit, mert többé soha be nem csukódunk. Mi most már mindenkivel együtt akarunk lenni, nyitva! Mi baj lehet ebből?

— Megint maga beszél, kedves Millionenumschlungen! Hogy mi baj lehet? Hogy mi bajt csinálhat az a lélek, amelyik kiáltás, hívás? És még nyitva is, mi? És még egy grammofontölcsért is elébe, hogy jó messzire hallassék a kiáltás, hogy csak nyájastól jöjjenek, mint a pillék a lámpára, szegény kis szomjas lelkek, akikre tulajdonképen nem is kíváncsiak, akikkel nem fognak törődni, mikor majd azoknak legjobban kell.

— De nem Schneider úr, nem! Nem én kiáltok, mikor a lelkem hív. Ezt nem én csinálom és akarom, mint ahogy a szívem verése se rajtam múlik. Ez mélyebb törvény, mint az ember. Ez a lelkek természetes vonzása, egymáshoz hazavágyása.

— Hát tessék vigyázni és distanciát tartani.

— Hát lehet az? Szabad azt? Egymást nem látni lehet. De amint megéreztük egymást, nincs megállás többé. Attól a pillanattól fogva feladattá lettünk egymásnak, mert akkor már elindultunk egymás felé. Istent lehet nem látni és lehet egyesülni vele...

— Már megint a kávéházi Isten?

— ... De nem lehet distanciát tartani, nem lehet vele óvatos jóviszonyban lenni. Hiszen minden lélek segélykiáltás. Segélykiáltást hallok, ha egyáltalában meghallom. Minden lélek ha látom, egy fuldokló kezenyújtása! Hát lehet nem utána ugrani egy fuldoklónak?

Schneider úr akkor megint hátrafordult és felröccolta a homlokát.

— Hogyne lehetne — mondta epés nyugalommal, mint aki valami kegyetlenségre készül. — Hogy lehet-e, az tehetség kérdése.

Azt kérdezze fiatalember, hogy szabad-e utána ugrani? És akkor azt felelem, hogy nem szabad!

— Utána ugrani a fuldoklónak? — döbrent fel János.

— Igenis, fiatalember. Nem szabad... utána ug-ra-ni a fuldok-ló-nak — szótagolta Schneider. — Mert ugrani, fiatalember, az nagyon könnyű. Maga az iskolában is biztosan nagyon jó ugró volt. Ugy néz ki. Hipp-hopp hurrá! Es bent vagyunk a folyóban. De hogyha a mentés nem megy olyan hipp-hopp mindjárt, ha nehéz és hosszú és magunknak is szájunkig ér már a víz, akkor hipp-hopp elengedjük megint az ipsét.

— De nem engedjük — jajdult bele János.

— Elengedjük fiatalember, óh de mennyire elengedjük. Az pedig nagyobb bűn, mint érte se ugrani. Inkább tudja, hogy egyedül van, minthogy még a hitében is csalatkozzék.

— De nem, nem, nem engedjük el! — vergődött János. — Mért hisz csak a rosszban Schneider úr?!

— Rossz? Nem vagyunk mi rosszak fiatalember, csak olyan jóindulatuak! Csak hipp-hopp lágymeleg jóindulatuak és mindenfélére vállalkozunk, amit nem tudunk tisztességesen végigcsinálni. No de mondjuk, hogy nem engedi el a fuldoklónak a kezét. Mondjuk, hogy feláldozza az életét. Hipp-hopp feláldozza! De vajjon feláldozná-e lassan is? Ne egy folyóban fuldoklót gondoljon. Majd én mondok magának példát fiatalember. Gondoljon valakit, aki egy ágba kapaszkodva lóg egy mélység felett. Az ág már kicsit hajlik, kicsit repedezik, de még nem nagyon. És ezt maga már messziről látja. Látja, hogy az ág még nagyon jól tart. És maga még el is mehetne másfelé észrevétlenül. Hiszen az ág talán nem is fog leszakadni. És jöhet még másyalaki, aki segítséget nyújt a lógónak. Mindezt ráér meggondolni. És azt is, hogy ha egyszer kezet nyújtott annak a lógónak, azt majd nem lehet egyszerre hipp-hopp lerántani, hanem azt tartani kell. Érti, fiatalember, mit mondok? Tartani kell. Tartani, napokig, évekig az egész életen át. És akkor aztán nem is lehet többé világgá menni kalandra és nyitva élni mindenkinek, mert ott kell maradni és tartani azt az egy lógót. Nos, fiatalember, így is feláldozná az életét? Mi? Viszont gondolja, hogy szabad az olyan embernek segítségre vállalkozni, aki azt feltételekhez köti? Mi? Segítés az?...

— De mondjuk — folytatta Schneider egyre nyugtalanabban valami konok, izgatott kegyetlenséggel — mondjuk, hogy nem ejti el, hogy tartja egész életén át. Egyebet se tesz, csak tartja a lógót. Akkor már azt hiszi, hogy minden rendben van? Mert hiszen feláldozta az életét, többet csak nem tehet? Csakhogy akkor jönnek a kérdések! A kérdések fiatalember! Mért tartja a lógót? Ez a kérdés jön először. Maga most azt hiszi, hogy ez már nem ide tartozik. Nagyon is ide tartozik. A maga esetéről beszélék. Mért tartja a lógót és mivel tartja? Ez a kérdés. Aztán, hogy szabad-e tartania? Érti? Hogy szabad-e? Kötelelességérzetből tartja? Mi? Csak azért, mert azt hiszi, hogy bűn volna elejteni? Akkor csak a kezével tartja,

akkor el kell eresztieni! Vagy sajnálatból tartja? Vagy hiúságból tartja? El kell eresztieni! Lehet, hogy pillanatnyi lelkesedésében egyszer rávasaltatta a kezét a lógóéra, hogy el ne eresztesse többé, még ha akarná is. A lassu áldozatból így ravaszul egy hipp-hopp áldozatot csinált, mert nem bízott magában. De akkor csak a kezével tartja, úgy, hogy még oda se kell gondolnia. Akkor el kell vágnia a kezét! Le kell vág-ni töből érti! Mert a kezével tartotta csak, nem a lelkével, nem az érzésével tartotta. Hazudott! Érti! Hazudott! Mit gondol fiatalember, ha mindenki a mélységbe zuhanna, akit érzésünk egy pillanatra elejt? Ha nem bizhatnók néha jó kézizminkban? Mi? Ha a lelkünk szerint volna? Igenis fiatalember, ha a lelkünk szerint volna, ahogy maguk akarják és nem a kezünk szerint? És ha így van, szabad-e akkor nekünk a lógót tartani? Nem tanácsosabb meg se fogni a kezét? Egy lógóét se! És ha már könnyelműen megfogluk, nem kell-e rögtön eleresztieni? Leejtieni a mélységbe? A lelkünk szerint?

Félelmes kétségbeesett vadság lángolt ki Schneider háromszögletű arcából, melynek ráncai, mint dühös piócák görbültek és vonaglottak, hogy a pápaszem valósággal táncolt az orrán.

János szívet valami homályos, forró szánalom szoritotta össze. Meg akarta fogni Schneider kezét, de mégse mert hozzányúlni.

— Schneider úr — szólalt meg végre félénk gyöngédséggel — Schneider úr mondja, milyen viszony van mi közöttünk?

— Tessék?

— Mert tudni szeretném, hogy csak ez a kettő van-e? Hogy odaadom egész mívoltomat mindenestől, vagy elmegyek idegenül és némán? És mi ketten Schneider úr? Ne forduljon el. Feleljen. Ugye ez nem életszövetség és mégis nagyon találkoztunk? Valami mégis történt. Mi történt itt? Milyen viszony van két vándor között, akik magányos hegytetőn találkoznak egy órára és lelküket megnyitják egymásnak, jobban mint valaha is azelőtt, akit egész életükkel tartanak? Ők ugye nem tartják egymást. Ők csak megmutatkoznak. „Itt is van ember, még sem vagy egyedül.“

— És ha aztán a vándor véletlenül nem tűnik el örökre, ahogy megígérte, hanem véletlenül odaköltözik a szomszédba lakni és aztán találkozunk vele minden nap? Akkor folytatjuk a dolgot? Akkor nem ismerjük többé? Vagy barátságot kötünk vele, illetve házasságot, ahogy egy véletlenül elcsábított lányt kell néha feleségül venni? Mi?

— De van egy harmadik fajta emberviszony is. Nem találkozhatunk-e az életben úgy, ahogy hegytetőn két vándor találkozik, akik egymás nevét sem kérdik meg és mégis nagyon mély, nagyon komoly igaz viszony van közöttük? Ez nem személyes intimitás, mert csak a végső dolgokról van szó. Valami kozmikus sorsközösség érzése. A másik ember, a másik vándor, az utitárs, az ismeretlen mindenségben, aki tudja, hogy közös utat járunk. Lássá nekem vannak ilyen barátaim, akikkel nem barátkozom, csak számontartjuk egymást, mert az élet közös nagy kalandjában együtt veszünk részt, együtt vagyunk a világon. És milyen sokféle viszony van még ba-

rátsággal és szerelemmel egyenrangú, aminek nincsen neve sem. Hiszen az rettenetes rabság és szegénység volna, ha mindnek az életemet kellene lekötöleznem? Lássá mi ketten is úgy találkoztunk: két ember a világban. Ez nem vállalás és nem tartás. Ez csak megmutatkozás. És útítársak, hogy úgymondjam emberkollegák, ember-társak leszünk most már mindig. És ha néha magunkba leszünk is, mégsem egyedül.

Jánosnak nedves lett a szeme és kinyújtotta a kezét Schneider felé. De az úgy tett, mintha nem vette volna észre. Hirtelen nagyot rántott a gyeplőn és megállította a kocsit.

— Alice, hó! Embertársak? Azt mondta, hogy embertársak? Alice, hó!! — Schneider lassan, körülményesen a fékezőre csavarta a gyeplőt. Aztán átvette egyik lábát a bakon és úgy fordult egészen János felé.

— Azt mondta, hogy embertársak? Ugye olyanok, akik függetlenül és szabadon élnek egymás mellett? Mi? Nem lógnak egymáson és nem ragadnak, mint az enyves szivacsok! Nem ragadnak!... Költse fel önagságát!

— Mért költsem fel?

— Mesélni akarok valamit embertársakról. Költse fel!

— De olyan fáradt szegény!

— Költse fel!! — rivallt rá akkor Schneider olyan hangosan, hogy Klára felébredt.

— Mi az? Miért haragszik Schneider úr — kérdezte mosolyogva.

— Mesélni akarok valamit arról az emberről, aki a piros-tornácós házból eltűnt. Persze most már jobb volna aludni. De megszegették, most már egyék is meg. A maga véleményét akarom tudni.

— Hallgatom, Schneider úr. — Mondta Klára felülve és szemöldökei között megjelent a finom, kis szigorú ránc.

— Az az ember, — kezdte Schneider köhécselve, félrefordított fejjel — az az ember, tudniillik kissé különös módon jutott a feleségéhez. Jolánnak hívták az asszonyt. A név nem szimpátikus. De ő jószívű, derék, finomérzésű nő volt. Ép az, hogy semmit se lehet ellene mondani. Semmit! Mondom, az volt a megállapodás köztük, hogy úgy élnek egymás mellett, ahogy az imént mondta: teljes belső függetlenségben, mint „embertársak“. És az asszony nem is tett ez ellen semmit. Voltaképen semmit. Hát mondom a legfinomabb nő, akit ismerék. Nem mondom? Ott laktam a szomszédban, azért tudok mindent...

Itt Schneider hirtelen elhallgatott és Klára felé fordult.

— Várjunk csak. Tisztában van maga avval, hogy aki meghallgatja egy ember történetét az ítél is, akár akarja, akár nem? Itél, ha nem is szól, ha grimaszt se vág? És mikor ítél, akkor részt vesz a felelőségben elköveti az illető bűnét vagy megmenekül, de többé nem állhat félre?

— Mikor felültünk a kacsijára, tudtam, hogy részt fogunk benne venni — mondta Klára. — De miért mondja, hogy ez másnak a története? Hogy maga csak a szomszédban lakott? Mért mondja ezt? — kérdezte csodálkozva.

(Folytatjuk.)

JEGYZETEK

A KURZUS ÉS AZ UTÓDÁLLAMOK MAGYARSÁGA

A romániai napilapokban két olyan, Magyarországra vonatkozó közlés jelent meg a napokban, amely rendkívül mély bepillantást enged a diplomácia pokoli műhelyébe. Mihályi Tivadar minisztertől ered az egyik közlés s arról szól, hogy Budapest román megszállása alatt ő egy demokratikus magyar kormány megteremtésén fáradozott, de a hivatalos román meghatalmazott a Friedrich-rezsim megteremtését akarta. Ez nem új dolog, hiszen az az antant-ultimátum, amely a kommün leverése után keletkezett József főherceg—Friedrich István-féle puccskormányt — eredménytelenül — lemondásra szólította fel, arra hivatkozott, hogy „ezt a kormányt az ország akarata ellenére egy rendőrcsapat és az idegen megszállók szuronyai hozták létre. Új csak annyi ebben a hírben, hogy egy román miniszter erősíti azt meg.

A másik közlés, hogy Csehszlovákia és Jugoszlávia nem látják befejezettnek a Habsburg-puccsal a magyarországi válságot és kifejezetten követelik az ország demokratizálását. Eddig ez a két állam is azt hangoztatta, amit a hivatalos Románia, hogy a magyar kormányrendszer megváltása Magyarország belügye. Csak hogy ennek a formulának súlyos szépséghibái vannak. Most logikusan az következnek belőle, hogy Károly visszaültetése is belügye az országnak s belügye volt a Peidl-kormány is. S hogy a formula nem volt őszinte, azt bizonyítja, hogy most szakítottak vele és „olyan demokratikus kormányzat bevezetését követelik, amely egyszersmindenkorra garanciája a békének“. Különben is az ilyen szövegek többnyire csak elburkolásai valamilyen hatalmi szándéknak.

S itt kapcsolódik össze a két kérdés. Miért volt eddig „belügye“ Magyarországnak a Horthy-rendszer s miért lett most nemzetközi érdekü ügyé? Csak egy felelet kínálkozik erre a kérdésre. Az utódállamok vezető politikusai a Habsburg-veszedelem fáklyája mellett most már belátták, hogy a mai magyarországi rendszer folytatása mégis csak nagyobb károkkal járhat, mint amennyi tényleges előnyt biztosít számunkra. Világosabban szólva: igaz ugyan, hogy amíg Magyarországon Horthyék kormányoznak, addig az utódállamoknak nem kell kényszerűen napirendre tűznök a nemzetiségi kérdés őszinte és megnyugtató rendezését, de az is igaz, hogy az irredenta elhárítására felállított belső és külső védelmi rendszabályok állandósítása ez állam politikai és gazdasági egyensúlyának állandó kockázatát jelent.

A hivatalos diplomácia, amelyre Mihályi miniszter is hivatkozik, így okoskodott eddig: „Sokkal kellemesebb, ha Magyarországon olyan kormány van legalább is átmenetileg, amely nem tudja a csonka országot konszolidálni s nyíltan békét hirdet, titokban pedig fegyverkezik. Kellemesebb, mert ez a veszedelem az utódállamok vasgyűrűjével szemben ugysem lehet komoly, amellet pedig az ilyen kormány — amelyben a mult feudális, nemzetiségeket elnyomó magyar főurai és házi zsidai az urak — semmiféle erkölcsi súllyal nem tud, de

nem is igen akar szót emelni elszakított testvérei mellett. Nem tud, mert érveit csak az októberi forradalom vezéralakjainak évtizedes nemzetiségbarát propagandájából vehetné s ez befűről tenné őt lehetetlenné. De nem is akar, mert hiszen ugyanakkor, amikor az utódállamok magyar kisebbségi joghelyzetének biztosítására tárgyalásokba bocsájtkozva, cserében őszintén és igazán le kellene mondania minden titkos fegyverkezésről, már pedig ez a rendszer éppen arra a nagy tisztí tábora támaszkodik, amely a megcsonkított ország által is régi tömegében akarja magát eltartatni. Így hát — gondolták el a diplomaták — legfeljebb erősebb hadsereget kell tartanunk, de cserébe elérjük azt, hogy a kisebbségi kérdés rendezésénél nem kell tekintetbe vennünk egy — multbeli nemzetiség álláspontjánál fogva is óriási erkölcsi súllyal bíró — magyar kormány szempontjait, s a Horthy-rendszer idején ebben a kérdésben teljesen szabad a kezünk“

A Habsburg-puccs azonban, amelynek elhárítása alkalmával a „legitimista“ kormány lázadónak minősítette és letartóztatta ugyanazt a királyt, akinek detronizálása miatt lázadás és felségsértés címén üldözi az októberi politikusokat, ez a sok minden hazugságot leleplező puccs mindenesetre annyi haszonnal járt, hogy tiszta helyzetet teremtett. Az utódállamok diplomatái sem kívánhatják már tovább folytatni azt a hazard játékot, amely az ő népeiket is állandó háborus veszélynek tette ki. Az erdélyi magyarság is világosan láthatja immár: nemzeti jogainak méltó rendezését s az utódállamok keretei között is fejlődésképes elhelyezkedését csak egy olyan magyarországi kormányzat tudja siettetni, amelynek vezérei nem törnek irredentát, de ki tudják vinni az elszakított magyarság számára mindazokat a jogokat, amelyeket a multban is ők követeltek a nemzetiségek számára.

CSALLÓKÖZI JÁNOS

A DEMOKRÁCIA INTERNACIONÁLÉJA

Megalakultak és egyre alakulnak a munkás internacionálék, hogy országra, nemzetre, vallásra és nyelvre való tekintet nélkül egy nemzetközi szervezetbe egyesítsék a negyedik rend tagjait: a munkásokat. Hogy egy nemzetközi szervezet hatalmával és presztizsével védjék meg a bérmunkások gazdasági érdekeit és harcolják ki politikai jogaikat. Megalakultak és megalakulnak a zöld internacionálék, melyek azt a feladatot akarják megvalósítani, hogy a paraszt-ság nemzetközi érdekeit nemzetközi eszközökkel képviseljék. Mert a parasztosztálynak ugyanaz az érdeke Bajorországban, ami Oroszországban, az Dániában, ami Ro-

mániában, a parasztosztály érdekei kilépnek az ország határaiból, a nemzetiségek amúgy is egyre szűkülő, bár egyre hangosodó keretei közül. Megalakultak és megalakulnak a keresztény internacionálék, az ecclesia militans nemzetközi szervezetei, melyek az államok felett álló nemzetközi egyház politikai hatalmát, a hitélet és vallásosság lelki tényezőinek politikai célokra való kihasználásával akarják megteremtteni és a már létezőt megerősíteni. S ki nem ismeri fel a gazdasági élet irányításának s a kisajátított államhatalom kihasználásának megegyező módját a Stinneseeknek, Rotschildoknak, Vanderbilteknek szervezetségében, mely a nagytőkének internacionáléját szolgálja történelmet formáló erővel?

Minden társadalmi osztálynak, minden átfogó erejű, a politikában tényezőként ható világnézetnek van internacionáléja, csak a demokráciának nincs. A demokrácia minden országban külön viaskodik jogaiért, minden társadalomban a nagytökének és munkásságnak egymást szorítása fojtogatja. S míg a nagytöke és a munkásság minden nagytökés és munkásszervezetnek segítő támogatására számíthat s míg ez a két társadalmi osztály nemzetközi szervezettséggel vivja meg történelmi harcát az államhatalom birtokáért és a birtokban maradásért, a demokrácia, a polgári demokrácia szervezetlenül és gyáván csak ideológiájának tisztaságára és programjának igazságaira támaszkodhatik.

Pedig bármilyen vörösre festik is az égaltját a munkásszervezetek, bármilyen zöldre mázolják is a mezőket az Orgeschek s bármilyen feketének színezik is a lelkeket a kereseténység politikai internacionáléi, a demokrácia kiegyenlítő színében fog végül is feloldódni a szembenálló világnézetek színeinek tarkasága. A demokrácia közös nevezőjére fogja hozni a történelmi fejlődés a reakciónak és szélsőséges progressziónak, a kapitalizmusnak és szocializmusnak törtjeit és tört világnézetit.

Nem lesz addig béke a világon, amíg legalább nagyjából nem egyenlítődik ki az egymás mellett élő országoknak és társadalmaknak fejlődési üteme. Amíg a kapitalista társadalom munkásságának lelkében az orosz példa szenvedéllé gyűjthatja föl a nélkülözéseket, amíg a munkássuralom elnyomott tökéseit meg nem alku-

vásra és ellenállásra lázíthatja a tőkés társadalomnak vonzó példája, amíg az egyik ország reakciós politikájára fájó irigységgel nézhetnek a szomszéd országnak progresszív berendezkedéssel veszélyeztetett érdekű nagytökései és a nagytökések uralma alatt rohadó demokrácia a szomszéd ország haladott berendezkedésében kereshet vigaszt és bátorítást, addig nem lesz meg a lelkek nyugalma, se a politikai hatalmak rendje. Béke, rend, nyugalom, zavartalanul termelő munka csak akkor lesz, ha a munkássuralom száguldása, a nagytökés rend retrográd haladása és a parasztság megállása kiegyenlítődik a demokráciának száguldást mérséklő, megállást elindító, hátrafelé haladást visszafordító s állandó és egyenletes fejlődést biztosító ütemében.

Meg kell szervezni a demokrácia internacionáléját. Meg kell szervezni nemzetközi szervezetét annak a polgári demokráciának, mely az internacionálék nemzetközi szervezeteivel szemben ma minden országban külön csak guerilla háborút folytathat az elvérezés és elbukás eleve elrendeltetésével. Meg kell teremteni a demokráciának azt a nemzetközi védelmét, mely az elnyomott népjogokért, az elkobzott szabadságjogokért és a bilincsbe vert szabadságért a világ minden fóruma előtt minden parlamentben, minden szöszé-kens a publicitás minden tényezőjével sikra tud szállni, bárki is, bárhol is van, bármilyen nyelvet is beszél az elnyomott társadalmi osztály, vagy jogaiból kivetkőztetett népréteg. Emberek, országok, társadalmak, internacionálék vagy összetalálkoznak a demokrácia keresztútján, vagy pusztulunk to-

vább reménytelenül és elvadult dühvel a rombolás és megsemmisülés fokozódó gyorsulásának törvénye szerint.

Szabadka 1921. október.

DETRE JÁNOS

JEZSUITA PÁTER A KERESZTÉNY KURZUSRÓL

Az „Egyenlőség“ című budapesti felekezeti hetilap múlt számában megírta, hogy Pécsen Zsidókérdés címmel antiszemita propaganda-füzetet osztogatnak dr. Martinovich Sándor Jézus társasági atya tollából, aki Bangha páterrel együtt vezetője volt a Mária-kongregációknak. Dr. Martinovich Sándor erre a következő levelet intézte az „Egyenlőség“ szerkesztőjéhez:

„Igen tisztelt Szerkesztő Úr! Az „Egyenlőség“ 1921. október 8-iki számából (Séta Pécsen) értesültem, hogy Pécs utcáin „ingyen osztogatják“ a háboruban megjelent Zsidókérdés című füzetemnek második kiadását. Főhíborodással vettem tudomásul a nevemmel és irodalmi termékemmel való visszaélést. Mert a háboruban megjelent és még 1918-ban két kiadást ért füzetem már évekkel ezelőtt teljesen elfogyott, a jelen esztendőben a „Somogyi Ujság“ Rt. által való ujranyomása tudtom és engedélyem nélkül történt. Hogy ez mennyire ütközik bele a szerzői jogokba, annak elbírálását egyelőre a közvéleményre bízom. De hogy a sokat szenvedett és szenvedések által tisztultabb közélet légkörbe emelkedett pécsi polgárok közé felelőtlen elemek az én nevem alatt hintsék el a viszály magvait, az ellen mint katolikus pap és hazafi hangosan tiltakozom.

Füzetem akkor íródott (1918. március), amikor antiszemitának

lenni veszedelmes dolog volt Pécs városában. Szerző akkor sok gyálázkodásnak lett a célpontja a sajtóban és a kirakati plakátraajzon.

Azóta nagyot fordult a világ. Három év nagy idő a világrengető események kijózanító hullámzásában. E hullámok a „Zsidókérdés“ szerzőjét is fölvetették arra az eszmei magaslatra, ahol tisztább a látás és nyugodtabb a dolgok mérlegelése. A táguiltabb perspektíva pedig föltárta előtte az új fonák helyzetet. Tisztán láthatta, hogy az új érában a zsidóüldözés nemcsak hírt szerez és írói babérokat, hanem anyagi előnyöket is biztosít. Azért sem mindig a bátrak és erős meggyőződésűek ragadják magukhoz az antiszemitizmus toborzó zászlaját, hanem igen gyakran a stréberek és megalkuvók. Sokakra nézve antiszemitának lenni épp oly gasztrológiai kérdés lett, mint pl. beiratkozni valamely fogyasztási szövetkezetbe. Nem csuda, ha az eredetien ideális jelszavak alatt megindult szellemi mozgalom lármásdcmagógiává aljasodott, amely az országnak erkölcsi-anyagi szintjétakülföldelőtt nagyban lefokozza. Az utolsó évek antiszemitizmusa nemcsak időszerűtlen és taktikailag elhibázott, hanem éppen demagog jellegénél fogva olyan tulkapásokra és modortalan kinövésekre vezetett, amelyek a keresztény szeretettel homlokegyenest ellenkeznek. Azért keresztény, magyar és pápi mivoltom parancsolta, hogy az ilyen antiszemitizmussal ne vállaljak semmiféle érdekközöséget.

Nem hagyhattam tehát szó nélkül a nevemmel üzött legujabb utcai visszaélést sem, annál kevésbé, mert a jobb belátás nem

most szülemlett a „Zsidókérdés“ írójának agyában. Őt nem a csödnök indult „keresztény kurzus“ legutóbbi hangos zökkenése ébresztette föl. Szerző már tavaly ilyenkor tökéletesen tisztában volt mostani álláspontjával, akkor, amikor a „kereszténység“ köpenyében még ittasan tombolt a gyűlölködés, amikor még örült zelotás az utcai betyárkodást is hazafias hőstett dicsfényébe szerettké öltöztetni. *A mult ősökör le kellett lépnie a Jézus Szíve-templom szószékéről, amelyen nem volt szabad krisztusi nyíltsággal az elnyomottak pártjára kelnie.*

Ismételtem tehát, a „Zsidókérdés“-ben nem „én jelentem meg második kiadásban“ Pécs város utcáin, hanem a három év szomorú eseményeiből tanulni nem akaró — korlátoltság.

Budapest, 1921. október 9-én.

Mély tisztelettel:

Dr. Martinovich Sándor

AZ ERDÉLYI MUNKÁS- MOZGALOM VÁLSÁGA

A világháború befejezésekor az utódállamok munkássága elé számos új probléma vetődött fel. Az új államjogi konstelláció legelső sorban a megváltozott viszonyokhoz való illeszkedést tette aktuálissá. Ez a kérdés a munkásság nemzetközi ideológiájánál fogva, eleinte nem okozott komolyabb természetű bonyodalmakat. Később azonban itt-ott kiütöztek azok az ellentétek, amelyek az internacionális alkalmazásának, fogyatékoságaitól származtak. A román és magyar munkásság között, a megváltozott helyzet következtében bizonyos erősen leplezett ellentétek merültek fel, amelyek a mozgalomban való hegemoniára vonatkoztak. Fokozta ezt az ellentétet a

hivatalos román politika, amely a nemzeti kérdés megoldására nem tett semmi komolyabb kísérletet.

Belsőbb kérdése a mozgalomnak az új orientáció. A válságnak ez a másik leglényegesebb oka. A moszkvai nemzetközi központhoz való csatlakozás nem csupán elvi jelentőségű. Ennél sokkal több: a mozgalomnak az új elmélet értelmében új gyakorlati alapokra való helyezése. Az itt érvényben levő társadalmi, politikai és gazdasági viszonyok teljes félreismerésén épült fel az a taktika, amely az erdélyi munkásmozgalom új irányát kijelölte. A proletáriátus helyzete 1920. elején az európai demokratikus hullám idején szilárd volt. Midőn a reakció tulereje a mult esztendő végén a demokrácia frontját betörte, az erdélyi munkásság a maga egység nélküli tömegeivel akkor rendezte politikai sztrájkját, amely a kedvezőtlen kül- és belpolitikai helyzet következtében: összeomlott.

A sztrájkjal azonban nem fejeződött be a tévedések és a hibák sorozata. Az 1920. augusztusi kongresszus szelleme most már új formában tovább élt és szaporította a taktikai botlásokat. Ez év elején a mozgalomban nyílt szakadásra került a sor.

Ha egy adott szempontból a proletáriátus két csoportra való bomlását nem is tartjuk annyira veszedelmesnek, amint például azok, akiknek a munkásság egységére a reakció elleni harc eredményessége céljából szükségük van, még akkor is lehetetlen észre nem vennünk azt a hibát, amelyet a mozgalomban résztvevők a szakadás kieroszakolásával elkövettek. Ha a többi országok munkásmozgalmaiban beállott szakadásokat vizs-

gáljuk: úgy kétségbevonhatatlan bizonyossággal állapíthatjuk meg, hogy ezek az átalakulások akkor jöttek létre amidőn a mozgalom ereje teljében volt. S a szakadás, ha végeredményben érintette is a munkásmozgalom alapjait, akcióképessége nem semmisült meg teljesen. Nálunk Erdélyben akkor történt meg a munkásság két táborba való szakadása, amidőn a mozgalom alapjait már jóval előbb egy rosszul sikerült sztrájk amugyis megrendítette. Ez a két egymást követő taktikai botlás nagyrészt az oka annak, hogy az erdélyi munkásmozgalom abba a sajnálatos helyzetbe került, amelyikben ma van. A Szakszervezeti Tanács, amely a múlt évi jelentésében még büszkén hivatkozhatott arra, hogy 80.300 tagja van, ma ennek a létszámnak alig a felével rendelkezik. Ez a tagsökkenés szemléltetően mutatja a szakadás következményeit.

Az előbb vázolt okok mellett, a válság fokozásához nagyban hozzájárult még az ország különböző részeinek egymástól elütő strukturájú munkás mozgalma. Míg Erdélyben, Bánátban és Bukovinában az ugynevezett német típusú mozgalom vert gyökeret, addig Ó-Romániában a szindikalista tanok találtak kitünő talajra. Ezeknek a különféle mozgalom-típusoknak (a szindikalizmus a parlamenti szociáldemokrácia reakciója) rosszul sikerült és hiányosan véghezvitt egységesítése óriási akadálya az egész romániai munkásság lelki egybeolvadásának.

Mint a válság nem a legutolsó oka, okvetlen említést érdemel az egész mozgalom és tényleges vezetőinek alacsony intellektuális

foka. Az ugynevezett vezetők, akik az itteni mozgalom élén állottak csupán *bizalmi* emberei voltak a pesti központ vezetőinek. A világháború végén bekövetkezett *történelmi* helyzet nem kész, kiforrott vezető egyéniségeket talált itt, hanem tapasztalatlanokat és hozzá nem értőket...

Az itt felsorolt és egyéb mellék okok közrehatása következtében jutott az erdélyi munkásmozgalom a válság ama fokára, amelyen ma van. A kivetítő út a zürzavar mai korszakában nehéz megjelölni, de nem tévedhetünk ha azt tartjuk, hogy csak a gazdasági ujjaépítés az, aminek nyomán a munkásság a válságot le tudja gyűrni és megbomlott egységét újra helyreállíthatja.

ERDÉLYI KÁLMÁN

JÁTSZUNK KERESKEDELMI KAMARÁT

A kereskedelmi kamarát figyelem már vagy tíz év óta. A kolozsvárit. A nagyváradi. A temesvárit. Mindegyiket. Mint kezdő hírlapíró feljártam az öreg Gámánhoz, aki jóságosan, tele romantikával az esperantot magyarázta nekem. Nem kellett sok idő, hogy rájökjék: ha a *kereskedelmet* akarom megismerni, a lüktető, megújuló, önmagát tápláló folyamatot, akkor nekem nincs mit keresnem a kamarában. Mert más a kamara és más maga a gyakorlati élet. Mint kamarai újságíró értesültem arról, hogy beadvány intéztetett a Maros szabályozásáról. Átiratot kapott a kamara a dornavatrai vagy a székely körvasút kiépítéséről. Száz beadvány megint másról, teherpályaudvarról, tanoncnevelésről, száz akta és ezer melléklet. Ki volt az oka, hogy mindebből semmi sem lett? Talán a kormány? Talán a patriarchális tisztviselői kar, bár én inkább az előbbit kárhoztatom.

De nem is ez a fontos.

Dult a világháború, a kamaráknak megint nem volt alkalmuk dolgozni. Felmentési lapok. Ipari szabadságolások. Gyapjú központ, fém központ, cukor központ. A konjunkturák is jöttek, de ehhez már nem volt köze a kamarának. A kereskedők se törődtek vele.

A háború után mintha megélenkültnél volna az élet. A kereskedők, iparosok, gyárosok, pénzintézetek új gazdasági orientáció után néztek. Érezték, hogy van egy szervre szükség, mely az ő dolgaikat, ügyes-bajos problémáikat rendbe hozná. Na most talán felvirágozik a kamarának! Dehogy is: *Minden gazdasági csoport külön kezdett szervezkedni.* Munkaadók. Közgazdasági párt. Gyosz. Kiskereskedők. Kisiparosok. Sztalut Négysztoreszk. A kamarától még a székházat is elvették. A kamara egészen elárvult.

Hol volt a hiba? Talán a kereskedelmi kamarák intézményét élte túl az idő? Másutt a kamarai élet virágozik és a kereskedő boldog, ha felveszika kamarába, pláne ha egy idegen kamara levelezőtagjai közé. Nagymegtiszteltetésnek tekinti. Ez az ő tudományos akadémiaja.

Mert a komoly kereskedő érzi, hogy a kamarára szükség van és még inkább, mint valaha. És fokozottabb mértékben annál inkább, amint a kereskedelem mindinkább elveszitti szolid jellegét, megszűnik erkölcsös lenni. Ez a tény nem jelentheti, hogy mert máról holnapra dolgozik a kereskedő konjunktúra és talán illegitim módon, hogy most már szögre akaszthatjuk a morális koturnusban járó autonómiát. Ellenkezőleg éppen ezért kell a kamara, hogy legyen e zürös merkantilista összevisszának egy visszhangzó lelkiismerete. Soha nem volt olyan indokolt a vágy, hogy a termelés és közvetítő tevékenységnek egy intézmény legyen a faktora, mely kifele védi az érdekszférjába tartozókat,

befelé pedig szabályozza, egy vonalba hozza a termelés különleges tényezőit. A termelés differenciáltsága eredményezi már, hogy legyen egy mindent magába foglaló, integratív szerv, melynek keretein belül az összes munkaadók, kisiparos, nagyiparos, bankok, tőzsde és kereskedelem megbékültek egymással és felismerik egymásra utaltságukat a termelés nagy munkájában. Helyes, egyetlen helyes úton tapogatódzik Oláh Béla dr. a nagyváradi kamara titkára, amikor a kamarák megbízásából készített a kamarai reformra vonatkozó gondos elaborátumában rámutat arra, hogy az új kamarának a termelés összes tényezőit fel kell ölelnie és tagozatban, szakmák szakértő tanácsai szerint.

Ebben van meg az *autonómia* lényege is. Autonómia azért van szükség, hogy a szakbeli emberek szabadon megnyilatkozzanak és őket, ott ahol róluk döntenek, meghallgassák. A parlamentarizmusnak is itt a lényege, hogy az ország legjobbjai megállapodjanak képviseljeik érdekeit illetőleg. Ez a képviselők rendszer igazi elképzelése. Ezért nem jó a parlamenti módszer, ahol nem minden foglalkozási ág kapja meg a számaránynak megfelelő képviseletet, hanem az teszi le a garast, akinek volt már ugyanazt a választásokat megelőzőleg letenni. A praktikus emberek egy szakparlament után áhítoznak és ennek kísérletei a kis autonómiák is. A kis autonómiák, mint amilyen a törvényhatósági bizottság volna, ha — volna. Ilyen lenne a munkáskamara, sajtókamara is, ha lenne, sőt a munkáspénztár is, ha az autonómiák nem hulltak volna ki a lábuk alól. Ma csak az ügyvédi kamara ilyen, de tudja isten, e kamara értelmi tulsúlya megdőlt. Mert *termelő, aktív autonómia* a van szükség, az ügyvéd pedig nem termel, az egy közvetítő mesterség a bíró és a peres fél között. Hogy félreértés ne

származzon, ügyvédnek lenni a népek gazdálkodásában nem jelent termelői tevékenységet. Nem vinné előre a kor reorganizációját, nem juttat kenyérhez. Egy konzerváló jelenség, megtartó, vigyázó, mondhatnám asszonyi mesteriség, az asszonyé. aki felügyel a házra, míg odakünn a férfi, a kereskedő keres, termel, árut közvetít. (Már a melyik). És itt dől el a *kereskedelmi kamarák* fontossága a kereskedelem és a kereskedelmen túl a példányújtás, az *egyetlen produktív autonom* kiélésen keresztül.

Erre nem jöttek rá a multban, senki sem foglalkozott a kamarával. *Most egyszerre mindenki ott akar lenni*, mi az, talán felismerték, hogy milyen fontos gazdasági szerv a kamara. Már vagy három hónapja gáncsolták el a régi tisztikart, azóta zúg a sok tervtől, „lelkesedés“-től a sajtó berke. Közben elmentem vagy 2 hónapra, hogy a fejemet kigőzöltessem, azóta még mindig a kamara járja. És a lakáshivatal. Egy kifogyhatatlan riport ösanyának két emléje ez, elpusztíthatatlan tehetőséggel. Még mindig a kamara, csatognak a fegyverek, suttognak az intrikák, közben gyárak épülnek, minden sarokkövön üzlet és a kamara nem tud dolgozni. Beadványaira most sem hallgatunk, amit a vámtörvényről elmondott, nem vették figyelembe. Ellenben amit Pap Sándor mondott, azt figyelembe vették. Nagy a csörtetés, a láрма, mintha parlamentet rendeznének. És itt a baj. Mert nem parlamentre van szükség, hanem kamarára. *Nem politkára, hanem kereskedelmi munkára.* Ami itt folyik, élhetsetlen, improduktív személyi harc. Presztízis kérdés. Becsületrend szalaga. És e nagy tülekedés közepette el lehet mondani, hogy ez uraknak talán szükségük van a kamarára, de a kamarának nincs szüksége a harcra. Olyan ez már, mint a perbeli felek duelluma, akik már rég nem arról vitáznak, ami a per tárgya. Ez már

ki is hullott a per folyamán, s ami még nézetharc tárgya volna: emberi hiúság, kicsinyesség és okatlan meg nem értés.

LIGETI ERNŐ

SZABÓ IMRE: ZSIDÓCSKÁK

(Novelláskönyv. Radió kiadás, Kolozsvár, 1921.)

Tíz rövidke, alig élt s máris tovaillanó írás gyűjteménye ez a kis könyv. A méh munkájára emlékeztet, amint az apró, egyenletesen megformált köpüket egymás mellé építgeti s meghordja áttetsző, tiszta akácmezzel. — Mert külön aromája is van a Szabó Imre mézének a magyar nyelvű írásban. Külön fa virágairól gyűjtötték, mely kisebb-nagyobb csoportokban vegyül el az őt környező népretegekben.

Különös olvasni magyar nyelven zsidó-nacionális ízű novellákat. Az „Ebéd“ címűben egy fogadócsalád déli asztalátrajzolja fel Szabó és a polgári jólét érzékeltetését a következő mondattal akarja teljesebbé tenni: „Bizonyos, hogy a jó Istennek, mikor ráparancsolt az első emberpárra: Szaporodjatok és sokasodjatok és töltsétek meg a földet! — bizonyos, hogy ilyen csendes, szelid zsidó családi kép lebegett mindent fürkésző, mindent látó szemei előtt.“

Nekünk, akik mindig azt olvastuk, hogy „magyar hölgynek születni nagy és szép gondolat“, akik Petőfivel a magyarok istenére tanultunk esküdni, most ime azt kell itt olvasnunk, hogy: az Úr az Ádám kiüzetésekor nem magyar családra, hanem éppenséggel zsidóra gondolt, amely ily szelid békességben sokasodik, szaporodik és éli a család kiegyensúlyozott életét. S ha ezt egy pillanatra át-érezzük — mert ezt átgondolni

nem lehet, csak érzések finom ujjaskáival kitappintani — Szabó Imre belezeng mindnyájunk szívébe a megható gyöngédség cíteraszavával.

Ez a meghatottság kísér végig a Szabó Imre könyvében. Olyan becéző szeretettel bibelődik el a maga kicsiny zsidáival, mint Mikszáth a palócokkal, a régi Gárdonyi a maga falusi és városi kisembereivel, avagy Petelei az ő utcájának elnyomorodott életű figuráival. A vérét adná Szabó ezekért a toprongyosokért, a piaci árusért, akít buzgó imádsága közben meglopna, a szemérmetlenül kolduló kávéházi vándorboltosért, a talicskát toló Adolf Kleinért, a rabbinus növendékért, aki az orfeumban tincset a füle mögé dugja, de a részeges és gonosz sadchenért is és mindegyik apró, néhol szánalmas, másutt nevetséges és mégis szeretetreméltó alakjáért ennek a kis könyvnek.

Szabó a tollrajz embere. A „Szonja“ kivételével kötetének mindenik darabja a gyorsrajzoló könnyed, pár odavetett vonással ábrázoló munkamódját juttatja eszünkbe. Az elaprózott életet fogja össze egy-egy szemrebbenésbe. A keze biztos, portréi hívek s ha itt-ott túloz is az élesebb kihangsúlyozás kedvéért, mindenképpen kellemes olvasmány marad a Szabó Imre kis könyve. A kiállítás gondosságában pedig kevés erdélyi nyomda kiadványai vetekedhetnek ma ezzel a kötettel.

SENTIMREI JENŐ

BERLINI MAGYAR MŰVÉ-
SZEK KIÁLLÍTÁSA KASSÁN

A szétszórt magyar festő-generáció berlini tartózkodásának eredményeit hozta magával öt festő:

ismert és ismeretlen nevek, akik mind egyek a fiatalos ambícióban, hogy újat adjanak, becsületesez és értékeset. A kiállítók közül Perlrött-Csaba Vilmos, aki hosszas és arrivált festői multját megtagadva, már kiforrott tudását, rutinos technikáltságát egyszerűsítette le és témáinak egységes átérzésével dominál a tárlaton. Nyári tartózkodása a gothikus Lőcse környezetében tellett el, ahol magába vonulva megérezte a város atmoszféráját és hivatott interpretátora lett.

A kréta technikai adottságait felismerve, szigorú fényanalíziseket gondol végig minden rajzán. Témái legtöbbször gothikus szentek, architektonikus tájak, templombelső, bibliai események. Dekoratív hangulatok ezek, amikhez teljes bensőséggel közeledik. A formákat szétanalizálja, de a formák monumentális konstrukciókba forrnak össze. A testeket fényelemekből építi fel — és ez a tisztán technikai probléma állítja az expresszionisták közelébe. Tartalmilag, világnézetileg semmi köze sincs hozzájuk. Hűséges tanítványa a korai német festőknek, gyakran alájuk is kerül, mert néhol felületes és tisztán tematikusnak készült képeiből már hiányzik a gothika egyszerű harmoniája. Két olajfestmény kompozíciója: A Szent Család és a Salome bizonyítják ezt leginkább. Olajfestményeiben még nem tette meg azt az előreívő lépést, ami grafikáját jellemzi, talán ez az oka, hogy ezeken a képeken sokkal kiforrottabb és készebb, de tájainak színei, kompozíciója nagy fejlődési lehetőségtől terhesek.

Graber Margit barok egyénisége asszonyos, lágy formákat, meleg

közvetlen hangulatokat fest és rajzol. Rajzai, különösen a „Szent Jakab“ kompozíció nagy barokk mesterek vázlatainak szenzációjára emlékeztet. Csendéleteinek mestere talán inkább Cezanne, mint ő maga, de műfajuk egész skáláját kihasználók. Nincs képe, ahol ellanyhulna — úgy hiszem — Graber Margit a magyar asszonyfestők legjobbika.

Ember Oszkár most éli át fejlődésének legelementárisabb idejét. Útjait még megállapítani lehetetlen, sokfelé tapogatódzik és ami értéket megtalált, azokat koncessziókba fullasztja és felületesen intézi el. Tudása is kívánni valókat követel, de festői és bizonyos, hogy tehetséges ember, aki ha komolyan fogja átérezni hivatását, értékes képeket fest majd. Anyagában alig van teljesen jó kép, de nagy akt-kompozíciója csupa összhang és igazság.

Olajfestményekkel, rézmetszettekkel, aquarellemel és rajzokkal szerepel Quittner Károly, aki már átértett eredményekkel dicsekedhetik. Kernstock hatását bár még alig vetkőzte le, máris egyéni útjának perspektíváit mutatja. Egyszerű, puritán, erőskezü ember, leginkább portréi reprezentálják.

A kiállítás egységes hangulatát jól egészítik ki Galímberti Mária, aki dekoratív és finom, Schiller Géza olajfestményű aktja, Kmetty János elmélyedt klasszikus értékű rézkarcai. Lesznai Anna kézimunkákat állított ki. A költőnő varázslatos fantáziája érdekes játékokat tervezett, néhol exotikus, néhol mesekönyv. Szeretni való dolgok ezek, mert szeretettel készültek.

Pollák József dr. múzeum-igazgató érdeme a jól rendezett és

magas nivóju kiállítás. Talentumos és agilis ember, aki nagy érdeklődéssel kíséri a hazájuk határára túl élő művészek sorsát és Kassa művészi életének legfontosabb támasza.

MIHÁLYI ÖDÖN

GÖLEMEMBERAKARLENNI

(Kaczér Illés egyfelvonásos „drámai szímboloma“. Bemutatta a kolozsvári magyar színház október 26-án.)

A Kaczér Illés színpadi figurái mesterien megrajzolt alakok. A „Megjött a Messiás“ személyei is csupa „jó szerep“ s egyfelvonásosában is mindegyik alak élesen — talán tulságosan élesen — megrajzolt jellem. Biztos kézzel elevenít meg egy-egy emberi tulajdonságot színpadi alakká s szereplői éppen azért nem drámai, hanem mesejáték-figurák, mert desztillálja őket, csak egy jellemző színt rak rájuk s nem adja beléjük azoknak a pozitív és negatív irányú cselekvési tendenciáknak a gépezetét, amelyeknek harcából a hús-vér ember jelleme kialakul. Alakjai szinte egytől-egyig eleve determináltak, belsőleg nem nőnek az akció folyamán és az akció által. A „társadalmi dráma“ akkor „jó“, ha személyeinek jelleme cselekvéseikben mutatkozik meg a néző előtt s bonyodalom és megoldás belőlük fakad. Am a mesejáték csupa kész figurákat mozgat, amelyek belsőleg mit sem változnak az akció során, velük történik valami a csoda által, amelyet véletlennek, vagy deus ex machinának is nevezhetünk. A bábjátékos előbb elkészíti a figurákat, mindegyikről elmondja, hogy ez a bábu pontosan ilyen meg ilyen és azután mozgatja őket a mese szálain.

Itt van azután a stilizálási lehető-

ségeknek a határa. Nem minden színpadi játék stilizálható — fogható fel mesének —, viszont a mesejátékok nem eleveníthetők meg az úgynevezett társadalmi dráma technikai megoldási eszközeivel. S Kaczér Illés a báb-játékos első feladatát, a bábok kifaragását, felöltöztetését mes-terien érti, ám mozgatásukban még a kísérleteknél tart. Még pedig annál a megoldhatatlan kísérletnél, hogy mint lehet natura-lisztikus eszközökkel stilizált mese-játékot készíteni.

A „Gólem ember akar lenni“ figurái is csupa stilizált alakok, főhőse egyenesen csoda által él és csoda által pusztul el. Elsőrendű lehetőség mindegyik alakja s alap-gondolata is. Am egész meg-oldási módja fogalmi ellentétben van a problémája természetével. Realisztikus megoldás agyonüti a misztikus lényeket, viszont a darab felépítése szinte lehetetlenné teszi a stilizált beállítást. Akció helyett beszédet ad és a szavai nemhogy előbbre vinnék, hanem folytonosan akadályozzák a mese lepergését. Pedig mindazt, amit a Gólem — itt kétszeresen bántó bőbeszédűséggel elmond, — akcióba lehetett volna eleveníteni úgy, hogy a Gólem *elfátsz*hassa a tra-gédiáját, ahelyett hogy elbeszéli. A Kaczér Illés páratlanul színes pompázó nyelve külön érték, — de itt kölönc a beszéd. Csak azt szabad a mesejátékban szavakkal kifejezni, amit mozgással illusztrálni lehetetlen. Ha a Gólem megmozdul: stilizált élet. Ha a Gólem beszél: valami realisztikus színmű szerelmesének szavait halljuk. Mozgása és beszéde, — az akció és a figura — kiegyenlíthetetlen ellentétben állanak egymással.

Stilizált figurák és naturalista akció: a rendezés talán — sok húzással, egy kevés betoldással és a misztikumot hihető eszközök bátrabb felhasználásával — színpadra is alkalmasabbá tehetné volna a darabot, amely olvas-mánynak hibátlan gyönyörűség.

KADÁR IMRE

AZ ERDÉLYI KULTÚRA BETEGÁGYANÁL

Színészek deputációznak, kép-zőművészek rimáncodnak, muzsi-kusok sírnak: sok egyéb kultú-rális tényező mellett a művészet is haldoklik Erdélyben. Minden, amiben a közelmúlt három esztendőn keresztül a sajtó kámforinjek-ciókkal, olykor morfinnal is, de ébren tartotta az életet, összehul-lással fenyeget.

Ennek az állapotnak okát kell tudnunk adni, hogy változás jö-hessen, bár előre lecsillapíthatjuk a vérmesenreménykedőket: semmi sem jön magától. A jobb jöven-dőbe vetett hit egymagában ha-marosan keserű csalódásba fanya-rinthatja a szájak izének előlege-zett édességét. Erőteltjesen kezde-ményezett, egyöntetűen irányított kultúrpolitika nélkül a művésze-tek elgyengült kezéből hamarosan kifordul a kanál.

Amíg az erdélyi magyar kul-túrát az egyházak irányítják, amelyek Beethowent kivültsé-kezik az iskolák falain, addig Er-délyben csak zsolttárokat fognak fűjni, éhezvén s zomjuhozván nem-csak a gyomor materiális, de az igaz művészetek lelkitáplálékát is. Amíg tanítónak és tanárnak, az értelmiségi osztály gerincének a létfenntartásra is kevés a jöve-delme, nemhogy a maga tovább-képzéséhez szükséges könyveket

beszerezhesse, addig kulturális továbbfejlődésről Erdélyben beszélni sem lehet. Egy darabig csak elősködünk még a multból megmaradt, egyre fogyatkozó örökségünkön, de mihamar odajutnak ezek az emberek, ahol a máramarosi és galíciai kisorosz iskolamesterek voltak, bele a tunya nyomorúságba, a pálinkába, a piszokba. Talán a zsidó, melyet vállalási törvényei jobban hozzáneveltek az áldozatkészséghez valamivel tovább fogja bírni. De az sem sokáig. Egy Hirsch Ödön már meghalt és új Hirsch Ödönök mind kevesebben lesznek.

Fajikonzolidációnkon kell munkálkodnunk: hallottam ezt a reformátusok lelki fejtől az elmúlt egyházkerületi közgyűlésen. És a három, vagy négy püspök látszatra fajilag már eléggé konzolidálódott is a felekezetközi egyesülésben. És ha megrázzuk a kaleidoszkópot, ugyanazok a felekezetközi szemcsék más elrendezkedésben, Erdélyi Múzeum Egyesület elnevezés alatt láthatók. Aztán rázzunk egy másikat és ugyanazon szemcsék új elrendeztettségben Magyar Szövetségnek nevezik magukat, mert mindenütt elsősorban nem a közjóra, hanem a felekezeti érzékenységek megnyugtására kellett tekintettel lenni.

Egyidőben belehajították a közvéleménybe a jelszót, hogy az erdélyi magyarságnak tudományos akadémia nélkül ellennie nem lehet. Miko Imre annak szánta a Múzeumegyesületet, azzá is kell hát kiépíteni. És alakultak a régi szakosztályok mellé új szakosztályok. A piktorokra is rávirradt: megalakíthatták a képzőművészeti szakosztályt, amelynek alakuló gyűlésén igen szép

beszédék hangzottak el. De csiná-e az új szakosztály valamit? Tett talán egy lépést, hogy művészeket munkához, kenyérhez, érvényesüléshez juttasson? Akkor következett a színházak iránti érdeklődés hanyatlása. Megalakult a Múzeumegylet kebelében a színpártoló szakosztály. Gyönyörű történelmi nevek sorakoztak a választmány listáján. Az ujságban. A bérlők listájáról azonban már a nevek kilencvennyolc percentje hiányzik.

Ezután semmitem következett. Az „akadémia“ többi osztályai mellett a jog és társadalomtudományi szakosztály is alszik és alszik a Zenetársaság, mely pár évvel ezelőtt olyan áldásos tevékenységet fejtett ki Kolozsvár zenei életének fejlesztése körül. Hősies összeomlás készül itt, nagyvonalú és tökéletes. Hacsak meg nem állítja valaki, vagy valami. Ennek a valaminek belső erő a neve. Meg kell rázkodnia ennek a belső erőnek, mint a leviathan halnak, hogy hátáról az elősdiék, akikért nem kár, mind a tengerbe forduljanak.

A válaszokat előre hallom. E válaszok egyike sem lesz cselekvés, még csak védekezés sem. Nyomban támadó tenorban fogják kezdeni őket és a mottó mindenütt az lesz, hogy nincs pénz. Titulescu miatt nem lehet semmi nyilvános akciót kezdeményezni, a jegyadó minden bevételt felémészt. A mágnások alól a földreform forgatta ki a földet, iskolát miből tartunk: a földreform az egyházi vagyont is megdézsmálta. És jó még sokminden, hogy nincs ez, nincs az, nincs amaz. Beethovenre nincs ideje az iskolának.

A reformátusok püspöke nemrégiben vidéken járt. Kolozsvárról nem látta a nyomort, ami aztán a kis székely városokban, falvakban eléje teregette tongyait. Akkor azt mondotta, hogy egységes kultúrpolitikát kell megállapítani valamilyen ankéten, mert lehet, hogy nem neki volt igaza. Egy hónapjánál több, hogy az ankét sürgősségét kimondták és az ankét még mindig nincs sehol.

A bűnök sohasem egészen egyoldalúak. Valami a hatalomnak, illetve a hatalmon levő nép vezetőinek is betudható. Az iskolákat kapcsoljuk itt ki, van abban némi reális igazság, hogy mindkét fél olyan makacsul ragaszkodik a maga iskoláztatási jogához. A kormány bolond is volna, ha tálcán kínálna olyan békeszerződésben kikötött jogokat, aminőket a magyar egyházi vezetők undorral tolnak el maguktól. De a művészetekben a nacionalista szempontok elvegyítése bizony rövidlátás és vétek. Egyenesen kultúrellenes a pénzügyminiszter magasabb adókényszere például a külföldről Romániába turnékra kíváncsozó művészekkel szemben. A tavaszon Kolozsvárott rendezett egyes nemzetiségűtárlat — egyébként hála érte a rendezőknek — nacionalista szempontból kevés, de komoly kifogás alá esik. A rendezők mindenáron politikai tettek igyekeztek feltüntetni ezt a kiállítást és ezzel aztán homályba mosódott a művészi siker, gyérbbé lett a látogatottság s a képek a közönség szemében mindössze nemzetiségiszempontból kaptak érdekességet. Ugyanúgy, ha ha egy Eftimiu-darab nem azért került volna magyar színre, mert

román szerző műve, hanem egyszerűen azért, mert méltó a deszkákra és a lefordításra: a művészi koncepcióban hatalmas Prometheus nem kellett volna másodík előadás után levenni a műsorról.

És jöjjön legvégül, de nem utolsó sorban, az irodalom. A hivatalos irodalom természetesen. A Kolozsváron székelő Erdélyi Irodalmi Társaság jóakaratra és feladatának átértésére mutatott hajlandóságot, mikor fiatal erők bevélasztásával eresztett friss vért a petyhüdt erekbe. A fiatalon gondolkodó Dózsa Endre komolyan is vette az irodalmi aktivitást. Régen pihenőre tett érdemes tollát újra meg-meg forgatja a publicisztika porondján, de a társaság munkája egy-egy havonta megtartott önképzőkori előadásban kimerül. Másodéve, hogy akciópa lépett ez a társaság és tevékenységének maradandó nyomát egy ösztövért Almanach jelzi csupán. A kiadásra nincs pénz, kapom a választ. Hogy miért nincs, azt nem tudom, de merem állítani, hogy ha komolyan akarná valaki, lenne pénz is.

Tisztelet Marosvásárhelynek, ott már inkább mozog az élet. A Kemény Zsigmond Társaság tavaly ünnepségeket rendezett, írói faluznak vándor komédiások módján. A Kolozsvárnál kisebb városban érdemes erőfeszítések történnek a szintársulat támogatása körül. Kultúrházában magas színvonalu zeneiskola dolgozik, melynek művésztanárai a nagyközönség körében folytatják a zenei élvezet kísérletében nyújtott zenei nevelést. Kolozsvárott a felekezeti köziség átkát és terhét nyögi a magyar zeneiskola.

Volnának még számos, hatalmas kultúrtevékenységre képes városaink. Ezek sajna többnyire határzónában fekszenek s így érthető, ha ott csöndesebb az akció.

De Arad már mozogni próbál. A Kölcsey-Egyesület új életre készül s hisszük, hogy ott a megindított munkának lesz is eredménye. Szatmárt és Nagyváradot sem féljük. Mihelyt a nyomás enyhül fölöttük is, tevékeny és áldozatkész élet fejlődik bizonyosan ki mindkét városban. Temesváron is annyi erő hever parlagon, ha egy erős kéz összemarokolná őket, komoly konkurrenciát tudnának jelenteni. Az Arany János Társaságnak minden eszközzel oda kell hatnia, hogy működését mielőbb fölvehesse.

Ime nagy vázlatos vonalakban így próbáltam papírravetnia helyzetet, melyben az erdélyi magyar kultúrélet vegetál. Rá kellett mutatnom, hogy szárnyaink teljes kifejlesztését nem csak az ellenkező nacionalizmus jegyében vezetett állami kultúrpolitika, de saját kebelünkön belül érvényesülő ellenhatások is akadályozzák. Az egyházaknak vissza kell emlékezniök, hogy elődeik valamikor átokkal sújtották a virágéneket, mely ma is üdén és élön mosolyog ránk az irodalomtörténet lapjairól, mint kultúránk egyik legszebb hajtása. A vallásosság ellen nem lehet senkinek kifogása. De van a vallásosság jegyében erőszakolt merevség ellen, mely utját állja az élet szabad lendületének. Valóban kell az egységes kultúrpolitika, de ebben a politikában a szabadságnak kell elsősorban érvényesülnie.

SZENTIMREI JENŐ

NAPKELET HIREI

A Napkelet első kolozsvári teadélutánja. A Napkelet szerkesztői az új évadban fokozott külső tevékenységre készülnek. A tavaly oly szépen sikerült vándorművészesték ezidén szaporábban fogják követni egymást Erdély és a Bánság valamennyi számottevő városában. Ezek előkészítésével párhuzamosan Kolozsváron hozzáfogtunk a meghitt jellegű irodalmi társasélet kialakításához. Teadélutánokat rendezünk kéthetenként, melyeken a Napkelet előfizetői és barátai szívesen látott vendégeink.

Az első ilyen teadélután a múlt hónap huszonhetedikén, csütörtökön tartottuk meg. A Központi Szálló kellemes télikertje szűknek bizonyult a dísztingvált közönség befogadására, mely mindvégig nagy figyelemmel és érdeklődéssel kísérte a válogatott műsor számait. A szerkesztőket pedig a műsor összeállításában ama társaságbeli könyedségre törekvés vezette, hogy akadémikus merevség nélkül, a legélvezetesebb formában a legjobbat nyújthassák.

Paál Árpád üdvözölte a megjelenteket a Napkelet nevében. Hangsúlyozta az írók és közönség együttműködésének jótékony, kultúrfejlesztő szükségességét. A közönségnek nem szabad visszariadnia — mondotta — a komoly formákban és tisztán művészi hatásokra törekvő irodalomtól. In-

kább abban kell megújulást keresnie és ezzel mindennapi szükségletté avatnia a jó könyvet. A tetszéssel fogadott, közvetlen előadás után *Baróti Erzs.*, a kolozsvári magyar színház értékes tehetségű fiatal művésznője olvasott fel verseket a Napkelet költőitől. Mindhárommal -- *Berde Mária*: Tavasz csók, *Endre Károly*: Az ifju halál és *Finta Zoltán*: Uj harcok tavaszán, című verseivel — kitörő, lelkes tapsokat aratott. *Ligeti Ernő* az alkalomhoz mérten nem könnyű feladatra vállalkozott. A legújabb művészeti irányzatokat ismertette a neoimpresszionizmustól a dadáig negyedórás csevegés keretében. Nyugati és keleti szellemi áramlatok találkozásáról és egymást át meg átformáló hatásairól beszélt, mindvégig lekötve a hallgatóságot. *R. Lorbeer Ilona* asszony kecses és finom művészete, meleg egyénisége és elragadóan egyszerű előadásmódja talán ilyen intim keretben érvényesülnek a legjobban. Dalokat énekelt modern német és magyar dalköltőktől s a szünni nem akaró tapsokat ráadásul kellett honorálnia. *Kádár Imre* „Halálos hajnal“ című versét adta elő. A becses költemény előadásában egészen közel jutott a hallgatóság szívéhez. Hatalmas taps jutalmazta érte. *Szentimrei Jenő* az Erdélyben élő írók súlyos helyzetét tárta fel, a vállalkra ne-

hezető sokirányú kötelességvállalás közepett. A derűs hang és a közvetlen előadásmód azonban a téma komor színeit élvezetessé enyhítették. A közönség meleg hangulatot vihetett magával s nem hisszük jogtalannak a reménységet, hogy a Napkelet teadélutánjai a kolozsvári műértő közönség körében a legkedveltebb szórakozó alkalmakká lesznek.

A legközelebbi teadélután november 10-én, csütörtök délután félötök tartjuk ugyanott, de kérnünk kell előfizetőinket, egymásra való tekintettel, a kezdet idejében a pontos megjelenésre. A délután műsorát a meghívókon és a napilapokban idejében köztudomásra hozzuk.

Napkelet-estélyek Aradon és Temesváron. Az aradi Kölcsey Egyesület megleghangu meghívására a Napkelet első vidéki estélyét Aradon tartjuk meg, a kolozsvári magyar színház drámai együttesének közreműködésével. A szerkesztőség terve szerint Arad után nyomban Temesvárra rándul át a Napkelet gárdája. A két estély előkészítése most van folyamatban úgy, hogy még e hónap folyamán mindkettő megtartható is lesz.

A pontos dátumot és az esték részletes műsorát közelebről a napilapokban találhatja meg az olvasó.

Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár R.-T.

KOLOZSVÁR, FÖTÉR 9.

FIÓKINTÉZET:
DÉS

Betéteket elfogad könyvecskére vagy folyószámlára a legmagasabb kamatozás mellett. — *Leszámitól* váltókat és kölcsönöket a legelőnyösebb feltételek mellett folyósít. — *Átutalásokat* Középeurópa bármely államába fix-áron, vagy napi árfolyamon a leggyorsabban és a legjutányosabban eszközöl.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Kolozsvár legelőkelőbb női divat-
áruháza a párisi és bukaresti

„AU BON GOUT“

Ierakata

Bárdos Jenőnél

FÖTÉR 4.

Eredeti párisi toilettek, kabátok,
selymek, angol és francia kel-
::: mék, vásznak, stb., stb. :::

Párisi izlés! Olcsó árak!

Erdélyi Bank

és Takarékpénztár R.-T.

CLUJ — KOLOZSVÁR

Piata Unitrii (volt Mátyás kí-
rály tér) 32. szám.

(Saját ház)

Alapítva:
1894-ben.

Fiókéntézet:
TORDÁN.

Leggyorsabban eszközöl átutalásokat a belföld és külföld bármely piacára a legelőnyösebb feltételek mellett. Idegen pénzke vétele és eladása. — Betéteket a legmagasabb kamatláb mellett gyümölcsözöttet naptól-napig és azokat felmondás nélkül bármikor visszafizeti. Betéteket terhelő tőkeka-
matadó a bank sajátjából külön fizeti